

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

Ulvi KESER*

Özet

Kıbrıs Adası, özellikle Annan Planı'nın gündeme gelmesi sürecinde bir kere daha uluslararası kamuoyunun ilgi alanına girmiştir. Stratejik konumuna bağlı olarak, Türkiye'nin güvenlik bağlamında en hassas dengelerinden birisini oluşturan Kıbrıs Adası, başta İngiltere ve Amerika olmak üzere Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi ve Avrupa Birliği ülkeleri açısından da askeri önemini korumaktadır. Bugün gelinen noktada AB ve Annan Planı'nı destekleyenler tarafından hararetle savunulan konu ise, Türkiye'nin adadaki askeri mevcudiyetine derhal son vererek askeri gücünü geri çekmesi ve Kıbrıs'ta sadece bir tören birliği bırakmasıdır. Oysa bugün İngiltere, ABD, AB ülkeleri ve BM'e bağlı askeri güçler Kıbrıs'ta farklı nedenlerle de olsa görev başındadır. Coğrafi konumu göz önüne alınarak, İskenderun Körfezi'ne doğru uzanan bir uçak gemisine benzetilen Ada, her dönem stratejik önem ve özelliğini korumuştur Türk askerinin adadan geri çekilmesi, bugünkü şartlar çerçevesinde Türkiye açısından kabul edilemez bir durumdur

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Annan Planı, Avrupa Birliği, UNFICYP, Türkiye

Abstract

The island named Cyprus once more gets the attraction of the international public subsequent to the Annan Plan process. Regarding the strategical importance, the island being one of the most fragile balances for Turkey gets the importance in regard to the British, American, Greek and Greek Cypriot interests as well as those of European Union countries'. The fact that Turkish forces on the island come to an end immediately, that Turkish Forces withdraw from the island, and that Turkey keep a symbolic "ceremony company" in Cyprus is the talk of town, nowadays, especially backed by the European Union, and Annan Plan supporters. On the other hand, the British forces, some American forces, United Nations Peace Forces, and some EU forces are, due to various reasons, on duty in Cyprus. The island similar to an aircraft carrier leading towards İskenderun Bay in consideration of its geographical position seems in fact to be a multinational scene. Withdrawal of the Turkish military forces from Cyprus in the light of the present situation is unacceptable for Turkey.

Key Words: Cyprus, Annan Plan, European Union, UNFICYP, Turkey

---

* Dr. öğ. Yb. Maltepe Askeri Lisesi Komutanlığı/izmir

1-Giriş

Tarihin neredeyse hemen hemen bütün dönemlerinde Kıbrıs adası ilgi odağı olmuş ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Adanın her zaman dikkat çekici bir unsur olmasının temel kaynağı ise Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının tam ortasındaki stratejik konumudur. Özellikle Doğu Akdeniz'in düğüm noktasını teşkil etmesi, Türkiye ve Suriye kıyılarına olan yakınlığı, bunlara ilaveten Ege Denizi'nin giriş çıkışına etkisiyle Mısır ve Süveyş Kanalı'na olan yakınlığı göz önüne alındığında adanın stratejik önemi çok daha kolay anlaşılır. Ancak adanın tarihi dokusu, insan özellikleri, nüfus, kültür değerleri, sosyal hayat, dil, geleneksel yaşantı tarzı, yer altı ve yer üstü coğrafi karakteri gibi demografik özellikleri incelendiği takdirde adanın esasında Anadolu topraklarının bir parçası olduğu ortaya çıkacaktır.

Türkiye'ye bu kadar yakın bir adanın coğrafi, kültürel, tarihi ve sosyal açıdan da Anadolu'dan farklı olacağı düşünülemez. Jeolojik sebeplerle Anadolu'dan 70 kilometre kadar uzaklara çekilen Kıbrıs'la ilgili olarak¹ "Kıbrıs; coğrafi, tektonik, jeolojik ve iklim koşulları yönünden Anadolu'nun bir parçasıdır" denmektedir.² Ayrıca "Kıbrıs'ın ilk sakinlerinin Anadolu'dan geldikleri anlaşılmaktadır. Nitekim adanın kuzeyinde ve Anadolu'ya en yakın olan Karpaz yarımadası üzerinde, neolitik devre ait yerleşme yerlerinde elde edilen buluntular, Anadolu'da Hacılar ve Çatalhöyük neolitik kültürünü meydana getiren insanların, Kıbrıs'ta da iskan etmiş olduklarını açıklamaktadır. Kıbrıs'ın diğer yerlerindeki Prehistorik kültürler de Anadolu ile olan sıkı ilişkiyi göstermektedir."³ İngiliz Tarihçi Sir George Hill, "Ada hiçbir zaman Yunanistan'ın bir parçası olmamıştır. Kıbrıs, Bizans imparatorluğu tarafından Yunanistan'ın ve Ege bölgesinin bir parçası olarak ele geçirilmedi. Kıbrıs kilisesi, Doğu Ortodoks kilisesinin Otosefal bir üyesiydi. Bundan dolayı dille birleşen din Kıbrıslıların Yunan kökenli olduğu fikrinin gelişmesini sağladı" demektedir.⁴ Kıbrıs taş devrinden itibaren ırk, maddi kültür ve dil bakımından Anadolu'ya bağlı kalmıştır. Doğudan Fenikeliler ve batıdan da Egeliler ve Frenkler de Kıbrıs'a gelerek yerleşmişlerse de, bunlar eski çağda azınlık teşkil etmişlerdir. Etnik çoğunluk yerli Kıbrıslılar, yani Anadolu'lulardır.⁵

Coğrafi, kültürel ve demografik yapı itibarıyla Anadolu yarımadasının bir parçası olduğu belirtilen Kıbrıs adasının Türkiye açısından en önemli stratejik özelliği ise coğrafi konumundan gelmektedir. Askeri strateji bağlamında tartışılmaz bir öneme sahip olan coğrafi konum, deniz gücü ile bir araya getirildiğinde tartışılmaz bir üstünlük sağlayacağı da kesindir. Deniz gücünün ve coğrafyanın azami şekilde kullanılması sadece askeri güvenlik konusuyla değil, ayrıca ekonomik ve politik menfaatlerle de ilgilidir. Kara Avrupa'sına karşı deniz gücünü kullanarak tarih boyunca gücüne güç katan İngiltere göz önüne

¹ Mustafa Haşim Altan, Atatürk Devrimlerinin Kıbrıs Türk Toplumuna Yansımaları, KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yayınları 39, Ankara, 1997, s. 3.

² V. Frey, Türkei Und Zypern, handbuch der Geogr. Wiss. Baud Vorder-und Süd-Asien, Postdam, 1937, s. 86.

³ Uluslararası ilişkiler Ajansı, Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri, İstanbul, 1992, s. 9.

⁴ Sir George Hill, A History Of Cyprus, Londra, 1952, s. 17.

⁵ Afif Erzen, "Kıbrıs Tarihine Bir Bakış", Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi Türk Heyeti Tebliğleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1971, s. 82.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

alındığında bu durum daha iyi ortaya çıkar. Özellikle deniz taşımacılığının ve ticaretinin gelişmesi doğal olarak deniz ticaret yollarının, buralardaki pazarların ve kaynakların ve özellikle de bu bölgelerdeki hassas coğrafi noktaların korunması ve güvenlik çemberine alınmasını gündeme getirdiğinden Kıbrıs adası Türkiye için çok büyük önem arz etmektedir. Alfred Mahan'ın jeostratejik teorisine göre deniz hakimiyetinin dünya hakimiyeti anlamına geldiği, denizlere hakim olanın dünyaya hakim olacağı düşünülecek olursa adanın önemi bir kat daha artar. Elde mevcut güçlerin ve kaynakların zenginliğine ve avantajlarına rağmen denizde bu avantajları kullanamamak kontrol ve hakimiyetin karşı tarafa geçmesine neden olacaktır. Jeostratejinin değişen unsurları olarak politik, askeri, sosyal ve ekonomik güçler birer tehdit vasıtası olmasının yanında ilk ve ara tehdit hedefleridir.⁶ Öte yandan coğrafi güçler ise tehdiye açık olan hedefler olarak ortaya çıkar. Bununla beraber coğrafi konum, coğrafi bütünlük ve stratejik kaynaklar bağlamında coğrafi özellikler tehdit için kullanılabilir özellikler olarak da düşünülebilir. Süveyş kanalı, Basra Körfezi, Kıbrıs adası bu bağlamda ilk akla gelenlerdir. Türkiye'nin güney emniyeti açısından hayati önem taşıyan Kıbrıs, düşman eline geçtiği takdirde "vatanın karnına saplanmış bir hançer gibi"⁷ olacaktır. Denizaşırı ticaret yapılması, bunun gerçekleştirilebilmesi için de güçlü bir donanmaya sahip bulunulması ve güvenli ticaret için denizlerde kritik noktaların, adaların, adacıkların, dar geçitlerin,⁸ kritik sahil şeridinin kontrol altında tutulması gerekmektedir. Güçlü bir donanmaya sahip olmak, kritik coğrafi noktaları kontrol altında tutmak; denizlerin mutlak hakimi olmak anlamına gelmektedir. Özellikle bugün gelinen noktada Kıbrıs adasının Akdeniz'de bu kadar hassas bir coğrafyada yer alması önemini bir kat daha arttırmaktadır. Bugünün dünyasında global jeopolitik güç merkezi olarak görülen Amerika Birleşik Devletleri, kıtasal jeopolitik güç merkezi olarak görülen Çin, İngiltere ve Fransa yanında bölgesel jeopolitik güç olarak Türkiye; Ortadoğu'dan Balkanlara ve Orta Asya'ya açılan kapı üzerindedir.⁹ Bu coğrafyada hakim güç olmak isteyen bir ülkenin Akdeniz'de sabit bir üs konumundaki Kıbrıs adasını göz ardı etmesi beklenemez. Mustafa Kemal Atatürk'ün Antalya'da bir tatbikat esnasında belirttiği üzere "Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece, bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada bizim için önemlidir."¹⁰ Böylece

"Akdeniz'in medeni çevresinde her zaman sevilmiş, fakat hiç sevmemiş fettan bir kız olan",¹¹ Ortadoğu'nun anahtarı, bir atlama taşı ve dünya ticaret, petrol ulaşımı ve Asya ile Avrupa'yı birbirinden ayıran Boğazlar

⁶ Suat İlhan, Jeopolitik Duyarlılık, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1989, s. 47.

⁷ Hasan Ali Yücel, Kıbrıs Mektupları, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1957, s. 111.

⁸ Amerikalı teorisyen ve ilk deniz stratejistlerinden Amiral Albert Thayer Mahan'ın da belirttiği üzere coğrafyayı ön plana çıkartmak suretiyle deniz gücünü kullanmak son derece önemlidir ve bu durum ulusların yazgısını değiştirebilecek güçtedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Karadeniz'e açılma isteği, bugün Katar'dan Almanya'ya, Akdeniz'den açık denizlere kadar Amerikan üslerinin geniş bir yelpazeye dağılması, Amerika'nın askeri gücünü bütün bu bölgelerde koruma ve idame ettirme düşüncesi bu yüzdendir.

⁹ Harp Akademileri Komutanlığı, Bugünün ve Geleceğin Dünya Güç Merkezleri ve Dengeleri ile Türkiye'ye Etkileri, İstanbul, Mayıs 1994, s. 48.

¹⁰ Ulvi Keser, Kıbrıs 1914-1923 Kıbrıs'ta İngiliz Esir Kampları Fransız Ermeni Kampları ve Atatürkçü Kıbrıs Türkleri, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Lefkoşa, 2000, s. 5.

¹¹ Hasan Ali Yücel, Kıbrıs Mektupları, Ankara, 1957, s. 7.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

ile Asya ve Afrika'yı birbirinden ayıran Süveyş Kanalı bölgesinde Hazar, Aden ve Hürmüz su yollarının arasındaki konumuyla önemli bir üs olan Kıbrıs için eski İngiliz Başbakanlarından Disraeli de "Batı Asya'nın anahtarı" olarak bahseder.¹² Kıbrıs'ta hakim olan bir askeri gücün Kafkaslardan Balkanlar'a, Basra Körfezi'nden Orta Asya'ya kadar çok geniş bir yelpazede stratejik askeri açılımlar gerçekleştirebileceği göz önüne alınacak olursa Kıbrıs'ın önemi bir kere daha ortaya çıkar. Özellikle Basra Körfezi-Hürmüz Boğazı-Babülmendep Boğazı-Kızıldeniz-Girit-Malta-Cebelitarık Boğazı petrol ulaşım hattının en hassas noktalarından birisinde yer alan Kıbrıs adası, bu konumuyla Avrupa'nın Ortadoğu ve Uzakdoğu ile ticaretini sağladığı hat üzerinde de yerini almaktadır.¹³ Söz konusu bu ticaret hattı küresel ve kıtasal jeostratejik açıdan gerek ABD, gerekse AB üyesi ülkeler için son derece önemlidir. Küresel egemenlik konseptini benimseyen ve askeri, politik ve ekonomik alanda dünyanın bir numarası ve dünyanın jandarması konumuna gelmek isteyen ABD, yurttaşı Mahan'ın teorilerine uygun olarak deniz gücünü Akdeniz'den açık denizlere kadar yayma ve deniz ulaşım güzergahlarını kontrol ve denetleme altına alma telaşındadır. Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında, bu kıtaların hemen hemen hepsine aynı mesafede bulunan ada, Girit ile birlikte su geçiş yollarının da üzerindedir. Bu bağlamda bakıldığında Kıbrıs adasının coğrafi özelliği ve deniz gücü bağlamında Türkiye'nin ekonomik, politik ve askeri güvenlik açısından konumu Mahan'ın¹⁴ jeopolitik konseptinin hala geçerliliğini korumakta olduğunu göstermektedir.

Ada sadece Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler açısından da önemli değildir. Başta Yunanistan olmak üzere, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve son dönemde Avrupa Birliği üyesi ülkeler de adanın kendi çıkarları açısından önemini farkındadırlar. Doğu Akdeniz'de jeopolitik önemine bağlı olarak Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında kilit noktada bulunan ada her dönem stratejik önemini korumuştur. Stratejik açıdan Doğu Akdeniz'in düğüm noktasını teşkil eden Kıbrıs adası, Anadolu ve Suriye kıyılarına olan yakınlığı, Ege Denizi'nin giriş ve çıkışma etkisi ve Mısır ile Süveyş Kanalı'na olan yakınlığıyla İngiltere için de önemli bir adadır. 'Bir düşmana ya da saldırı hedefine coğrafi olarak yakın olmanın avantajı'¹⁵ da göz önüne alınınca, Doğu Akdeniz ve çevresi, Ortadoğu ve Hindistan'daki çıkar ilişkileri ve politikası açısından stratejik öneme haiz bu adanın İngiltere açısından tek kusuru ise Osmanlı İmparatorluğu'na ait olmasıdır. 3 Mart 1878 tarihinde imzalanan Ayastefanos

---

¹² Atilla Atan, "Yeni Bir Türk Devletinin Doğuşu-Kıbrıs", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, S. 14, Ankara, Nisan 1986, s.57. Ayrıca bkz. Huriye Sevay Öznacar, "Batılmayan Ada Kıbrıs", Kıbrıs Mektubu Dergisi, Ankara, Kasım 1996, Cilt 9, No.7, s. 23.

¹³ Nejat Eslen, "Kıbrıs'ın Stratejik Önemi", Cumhuriyet Strateji, 18 Nisan 2005, Sayı 42, İstanbul, s. 8.

¹⁴ Amerika Birleşik Devletleri Deniz Akademisi mezunu olan Alfred Mahan (1840-1914) 1890 yılında yayımladığı "Deniz Kuvvetinin Tarihi Etkisi "1660-1783" isimli eseriyle tanınmaktadır. Askeri bağlamda donanmanın ve denizlerin önemini tarihten değişik örnekler almak suretiyle ortaya koyar. Mahan, dünya gücü olabilmek için denizlere hakim olmak gerektiğini savunur.

¹⁵ Alfred Thayer Mahan, a. g. e., s. 52.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

(Yeşilköy) Antlaşması¹⁶ sonrasında Rusların ilerlemesini önlemek maksadıyla İngiltere, Osmanlı Devleti'ne yardım talebinde bulunur.¹⁷ Ayastefanos Antlaşması'nın Türklerin lehine ve çıkarlarına uygun hale getirilmesine çalışacağını belirterek¹⁸ Kıbrıs'ın yönetiminin geçici olarak kendisine devredilmesini ister.¹⁹ 4 Haziran 1878'de²⁰ Hariciye Nazırı Safvet Paşa ve İngiliz Elçisi Ostan Henry Layard²¹ arasında Yıldız Sarayında²² iki maddelik nihai antlaşma imzalanır²³ ve yıllık 92.986 Sterlin icar karşılığında²⁴ Kıbrıs adası "mader-i aslisinden (öz anasından) ve ağuş-i şefkat ve merhametten (ana kucağından)"²⁵ ayrılır ve İngiltere'ye verilir.²⁶ Ancak İngilizler bu parayı da Kıbrıs'tan toplayıp öderler.²⁷ 17 Temmuz 1878 tarihinde İngilizlere ait 400 kişilik bir Hint Bölüğü Malta'dan Larnaka Limanı'na getirilir.²⁸ İngiliz Hükümeti'nin adanın idaresini ele almasıyla beraber pek çok Yunanlı, İngilizlerin adanın yönetimini kısa bir zaman içinde Yunanlılara devredeceğini düşünür ve Rum Ortodoks Kilisesi İngiliz idaresine yazılı müracaatta bulunarak "Yunanistan'ı istiklaline kavuşturan İngiliz Hükümeti'nin Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak ettirmesini" talep ederler.²⁹ Daha sonrasında ise Osmanlı İmparatorluğu'nun da Birinci Dünya Savaşı'na girmesi sonrasında İngiltere adayı tek taraflı olarak ilhak ettiğini açıklar. Lozan Antlaşması'nın hemen sonrasında ise antlaşma hükümleri

¹⁶ Rusya ile Osmanlı imparatorluğu arasında Atastefanos (Yeşilköy)'da 3 Mart 1878 tarihinde Osmanlı imparatorluğu adına Hariciye Nazırı Safvet Paşa ve Berlin elçisi Sadullah Bey tarafından imzalanan 29 maddelik antlaşmadır. Buna göre Karadağ'ın geleceği kurulacak bir komisyonca belirlenecek, Sırbistan'a istiklali verilecek, Romanya'nın istiklali kabul edilip Osmanlı tarafından bu ülkeye tazminat verilecektir. Bulgaristan'a bazı imtiyazlar verilecek Manastır ve Selanik bu ülkenin toprakları içinde kalacaktır. O. imparatorluğu, Rusya ve Avusturya'nın onaylayacağı ıslahat hareketleri Bosna-Hersek'te derhal uygulanacaktır. Girit, Yanya, Teselya ve Rumeli'nin Hıristiyanların çoğunlukta olduğu bölgede ve Ermenilerin olduğu yerlerde de aynı ıslahat hareketleri uygulanacaktır. Rusya'ya büyük miktarda tazminat ve pek çok bölgeler bırakılacaktır. Bu antlaşmaya göre Rusya, Balkanlar ve Bulgaristan'da kesin bir nüfuz kazanmış, arazi ve nüfus açısından Güney Avrupa'ya kadar inmiştir. Bakınız; Mufassal Osmanlı Tarihi, ö.Cilt, istanbul, 1963, s.3224-3227.

¹⁷ Colin Thubron, Journey Into Cyprus, Middlesex, 1986, s.217.

¹⁸ Mufassal Osmanlı Tarihi, 6.Cilt, istanbul, 1963, s.3334

¹⁹ Uluslararası İlişkiler Ajansı, a. g. e., s. 24.

²⁰ İbrahim Artuç, Kıbrıs'ta Savaş Ve Barış, İstanbul, 1989, s. 31.

²¹ Abdülhaluk Çay, Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963, Ankara, 1989, s. 14.

²² Uluslararası İlişkiler Ajansı, a. g. e., s. 24.

²³ Nasim Zia, Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçışı Ve Adada Kurulan İngiliz idaresi, Ankara, 1975, s. 39.

²⁴ Halil Fikret Alasya, Kıbrıs Tarihi Ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, Ankara, 1964, s.112.

²⁵ Harid Fedai, Müsevvid-zade Avukat Osman Cemal, Adsız Kitap, KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yay.-35, Lefkoşa, 1997, s.8. Nihat Erim, Devletlerarası Hukuku Ve Siyasi Tarih Metinleri, Cilt 1, Ankara, 1953, s. 401-402.

²⁶ Esasında bu durum, İngiltere'nin Akdeniz'deki uzun vadeli stratejisinin bir parçası olarak, Mahan'ın da belirttiği üzere "barış zamanında, kati barış bir ülkeyi işgal ederek, ya satın alarak ya da antlaşmayla" sahil noktalarındaki bazı seçilmiş bölgelere yerleşerek yapılan işgal uygulamasına da uyar. Akfred Thayer Mahan, Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi, Q,Matris Yay., Eylül 2003, istanbul, s. 44.

²⁷ Salahi R.Sonyel, "İngiltere Dışişleri Bakanlığı Belgelerine Göre: Osmanlı Padişahı Abdülhamit 48 Saat İçinde Kıbrıs'ı İngilizlere Nasıl Kiraladı?" .Belleten, Cilt XLII, Sayı 165-168, Ankara, 1978, s.741. Hasan Fehmi, A'dan Z'ye Kıbrıs, İstanbul, 1992, s.33.

²⁸ Robert Stephens, a. g. e., s. 70.

²⁹ Rauf R. Denktaş, Rauf Denktaş'ın Hatıraları, Cilt III, istanbul, Mart 1997, s. 20.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

İngiltere tarafından 6 Ağustos 1924 tarihinde tasdik edilir.³⁰ O güne kadar Türk tebaası olarak görülen Kıbrıslı Türklerden İngiliz uyruğuna geçmek ve adada kalmak veya Türk tâbiyetine sahip olarak adayı terk etmek ve Türkiye'ye göç etmek isteyenlere tanınan bu haklarla yaklaşık pek çok Kıbrıslı Türk de kayıklar, tekneler veya vapurla Türkiye'ye göç eder.³¹ 10 Mart 1925 tarihinde İngiliz Kralı V.George'un emriyle de Kıbrıs bir Taç Koloni (Crown Colony) haline gelir.³²

Birinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği dönemde adayı Çanakkale Cephesi'nde esir alınan Türk askerleri için kamp haline getiren İngiltere'den sonra Fransızlar da 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi sonrasında işgal ettikleri Çukurova bölgesine sevk ettikleri Ermeni Doğu Lejyonu'nun her türlü askeri eğitim faaliyetini İngiltere'nin büyük desteğiyle adada gerçekleştirebilir.³³

³⁰ Murat Sarıca, Erdoğan Teziç, Özer Eskiuyurt, Kıbrıs Sorunu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi yay., İstanbul, 1975, s. 7.

³¹ Haşmet Muzaffer Gürkan, Bir Zamanlar Kıbrıs'ta, Lefkoşa, 1996, s. 91.

³² Ulvi Keser, Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2005, s. 5.

³³ Legion D'Orient olarak bilinen bu askeri güç daha önce Kasım 1916 tarihinde Arap yarımadasındaki askeri faaliyetler için tesis edilmiş olmasına rağmen, Kıbrıs'taki birlikle ilgisi yoktur. Mısır'da kurulan Fransız Ermeni Lejyonu sadece Arap yarımadasında görev yapmasına rağmen, İngiltere'nin desteğiyle Kıbrıs'ta yeniden kurulan birlik ise Anadolu'da ve Çukurova bölgesinde 1921 tarihli Ankara Anlaşması'na kadar görev yapar, İngilizlerin Çanakkale cephesinde esir aldığı Türk askerleri için Mağusa'nın Caraolos/Karakol bölgesinde kurduğu esir kampının da içinde bulunduğu garnizonda Fransızlara her türlü askeri, lojistik destek sağlanır. Musa Dağı'ndan Fransız gemileriyle Port Said'e getirilen Ermenilerle özellikle Çukurova bölgesinden toplanan Ermeniler, ayrıca başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Fransa'dan Arjantin'e kadar farklı ülkelere toplanan Ermeniler de Mağusa'daki Monarga Ermeni kampına getirilir. Bu kampta Ermeni lejyonerlere askeri eğitim Fransız subaylar tarafından verilir. Bütün bu faaliyetlerin başında ise Yarbay (daha sonra Albay) Romieu bulunmaktadır. Adanın kuzeyinde veya batısında kampın açılması konusunda İngilizlerin müsaade etmesiyle beraber Kıbrıs'ta Ermeni kamplarını açmakla görevlendirilen Albay Louis Romieu 4 Eylül 1916 tarihinde posta uçağıyla Marsilya'dan ayrılarak Mısır ve Kıbrıs'a gider, İngiliz yetkililerle görüşmeler yapar, kampın kurulacağı yer konusunda tespitlerde bulunur ve Fransa Savaş Bakanlığı'na bir rapor verir, İngiliz Hükümeti Yüksek Komiserinin (Genel Valisi) görüşleri ve adanın doğal kaynaklarını çok iyi bilen bir yetkilinin tavsiyelerine uyarak Mağusa'nın 24 kilometre kuzeyinde deniz kıyısı olan, meskenin olmadığı, devlete ait, suyu bol olan ve yeni su kuyuları açma imkanının bulunduğu yeri seçen Albay Louis Romieu çalışmaları hızlandırır, İngiliz Dışişleri Bakanlığı ile Fransız Dışişleri Bakanlığı arasında yapılan görüşmelerden sonra bu toplantıların sonucu alınmadan hemen bölgeye intikal eden ve konuyla ilgili çalışmalara başlayan Port-Said'deki Fransız Askeri Şefi Yarbay Bremond'un 10 Eylül 1916 tarihli raporu Kıbrıs Genel Valisi'nin adaya Ermenilerin-özellikle de kadınların ve çocukların getirilmesinden pek de hoşlanmadığını, bu memnuniyetsizliğin daha çok mali yükün İngiltere tarafından karşılanmasından kaynaklandığını gösteriyor. Boğaztepe (Monarga) bölgesinde kurulacak Ermeni askeri kampının Karakol bölgesindeki İngiliz esir kampına yakın olması ve iki kamp arasındaki bölgenin Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla beraber askeri eğitim alanı olarak kullanılması Fransız ve İngilizlerin bu konuda da işbirliği içerisinde olduklarını çok net bir şekilde gösterir. Fransızlara ait bu kampın istihkamla ilgili bütün yapım, onarım ve bakım işleri başlangıçta adaya Ermenilerin getirilmesine pek de taraftar olmayan İngiliz Genel Valisi Sir John Eugene Clauson'un Türk savaş esirlerinin bulunduğu esir kampına yaptığı denetleme esnasında esir kampındaki hastane yapımı ile ilgili olarak büyük takdirini kazanan Kraliyet İstihkam Birliği'nden Yüzbaşı E. H. D. Nicolle'sdir. Gerek İngilizlerin Mağusa'daki askeri faaliyetleri, gerekse esir kampındaki Türk askerleri ve Ermeni kampındaki faaliyetler 1916 yılından itibaren tesis edilen 4. Tayyare Bölüğü tarafından keşif ve istihbarat faaliyetleri çerçevesinde takip ve kontrol edilir. Sina cephesine gönderilinceye kadar bu bölüğün başında Üsteğmen Mithat Tuncel görev yapmaktadır. Bu tayyare bölüğünün istihbaratı sonucunda hazırlanan bir raporda ise "...Monarga mevkiinde öteden beri mevcut ordugahta beş bin kadar Ermeni askeri vardır. Bir miktar Fransız zabitan ve küçük zabitanı tarafından bunlara muallimlik edilmektedir. Bu Ermenilerin İskenderun, Dörtöl, Suriye taraflarından getirildiğini

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

İkinci Dünya Savaşı döneminde Akdeniz'in ortasında sabit bir uçak gemisi pozisyonunda İngiliz ordusuna büyük lojistik katkı sağlayan ada aynı önemini daha sonraki dönemde de koruyacaktır.

Bir devletin ulusal çıkarları söz konusu olduğunda ön plana çıkan unsurlar; vatan ve milletin bölünmezliği ile bağımsızlığı, ekonomik menfaatler, bölgesel güvenlik ortamlarının sağlanmasıyla ilgili çıkarlar ve ulusal değerlerin korunmasıyla ilgili çıkarlar olarak sıralanabilir. Ulusal çıkarları derecelendirmek gerektiğinde karşımıza çıkan hususlar ise bunların ölüm kalım derecesinde, hayati öneme haiz, çok önemli ve önemli olarak sıralanabileceğidir.³⁴ Bu sıralama çerçevesinde Kıbrıs adası Türkiye açısından hayati ulusal çıkarlar çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu çıkarların korunmasında en son çare savaş olmakla birlikte askeri güç kullanımı da söz konusu olabilir. Söz konusu bu güç gösterisinin ne şekilde olacağı ise zamanın şartlarına bağlı olarak ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte sağlam devlet geleneklerine sahip ülkelerin ince diplomasi ve dış politika yanında ülke menfaatlerinin ön plana çıktığı dönemlerde zaman zaman güç kullanımı veya en azından güç gösterisinde buldukları da akıldan çıkarılmamalıdır. Bu bağlamda özellikle Kıbrıs gibi stratejik güvenlik ve Kıbrıslı Türklerle olan kan bağı nedeniyle Türkiye'nin kendisine yakışan sağlam ve dik duruşu her şart altında sergilemesi gerekmektedir.

---

akdemce Mersin'de yakalanan casus Selim söylemişti." denilmektedir. Öte yandan 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Anlaşması'nın imzalanması da gerekçe gösterilerek Kıbrıs'ta tesis edilen Ermeni kampları kapatılır, kampla ilgili her şey İngiliz Esir Kampı Komutanı Yarbay Motherwell tarafından teslim alınır. Kampla ilgili her türlü malzemeye oluşturulan bir askeri komisyondan el konulur. Kampta bulunan Ermenilerin adayı terk etmelerine müsaade edilir ve bu Ermeniler gemilerle adadan ayrılır. Bu kampta ölen Fransızların ve Ermenilerin Monarga'da bulunan mezarları 1940'11 yıllarda Kıbrıs'taki Fransa Büyükelçiliğinin girişimleriyle oradan alınarak Fransızlar Larnaka'daki Fransız mezarlığına, Ermeniler de yine Larnaka'da bulunan Ermeni mezarlığına nakledilir. Larnaka'da mezarları ve kimlikleri bilinen Ermeni Doğu Lejyonu mensubu iki asker ise Pierre Christophe Besson ile Georges Gagneron'dur. Doğu Ordusu'nda çavuş olarak görev yapan Hbesson 23 Ocak 1878 tarihinde doğmuş, 12 Kasım 1917 tarihinde Monarga'da görev sırasında hayatını kaybetmiştir. 359. Piyade Alayı mensubu olan söz konusu çavuşun birlik kayıt numarası 8862, sicil numarası ise 276'dır. Erbaş Gagneron da Monarga'da görev yapmakta olup 13 Mayıs 1895 tarihinde Paris'te doğmuştur. Savaşta aldığı yara sonrasında Kıbrıs'taki sihiye ambulansında hayatını kaybetmiştir. Söz konusu bu askerin hangi tarihte hayatını kaybettiği bilinmediğinden Anadolu'da mı yoksa başka bir cephede mi hayatını kaybettiği konusu belli değildir. 175. Piyade Alayı mensubu olan bu asker 8962 kayıt numarası ve 464 Auxonne sicil numaralıdır. Her iki askerin kayıt numaralarının 8.000'den daha büyük rakamlar olması, Monarga'daki Ermeni Doğu Lejyonu mensuplarının sayısının belli dönemlerde 9.000'e yaklaştığını göstermektedir. Daha önce Monarga'daki mezarlıkta 3'ü yol kestiği için Rumlarca öldürülen, diğerleri kendi ecelleriyle ölen toplam 20 Ermeni ve 3 Fransız'a ait mezarlar bulunmaktadır. Söz konusu mezarlıklardaki Ermeni lejyonerler ve Fransızlar için her yıl 11 Kasım tarihinde Larnaka'da bulunan askeri misyonun da katılımıyla askeri anma töreni düzenlenmektedir. Bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ermeni Doğu Lejyonu'nun kampının bulunduğu Monarga bölgesinde bu kampa ait tesislerin büyük bir kısmı hala ayakta. Bu tesisler arasında büyük bir karargah binasıyla bir kilise ön plandadır. Ayrıca çeşitli sebeplerle hapis cezasına çarptırılanlar için kullanılan bir mağara da aynı kıışlanın içindedir. ATAŞE, K.2680, D.210, F. 1-24, 26 ve 27. Söz konusu bu kampla ilgili hava fotoğrafları ve bilgi için bkz. ATAŞE, K.2680, D.210, F.1-37, 1-63, 1-64, 1-65, F.1-59, 1-60, 1-61, 1-62. Kıbrıs'taki Ermeni Doğu Lejyonu'nun faaliyetleriyle ilgili olarak bkz. Ulvi Keser, Kıbrıs 1914-1923 Fransız Ermeni Kampları İngiliz Esir Kampları ve Atatürkçü Kıbrıs Türkü, Akdeniz Haber Ajansı Yay., No.17, Lefkoşa, 2000.

³⁴ Cihangir Dumanlı, "Anadolu'nun Batı'dan Kuşatılması", Cumhuriyet Strateji, 18 Nisan 2005, Sayı 42, İstanbul, s.6-7.

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

Öte yandan özellikle soğuk savaş döneminde, savunma stratejisini ön plana çıkartan ve kuzeyden gelecek muhtemel bir tehlikeye karşı savunma planları içerisinde olan Türkiye'nin değişen dünya konjonktüründe tehdit değerlendirmelerini gözden geçirmesi ve "caydırıcılık, topyekün savunma, ileri cephe savunması" gibi stratejileri benimsemesi kaçınılmaz olur. Kıbrıs sorununa bu bağlamda bakıldığı takdirde adanın stratejik konumu ve ilgili tarafların bu adaya neden bu kadar önem verdikleri de ortaya çıkacaktır. Ada, bir sorun olarak ve İngiltere'nin ev sahipliğiyle 1955 yılında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında yapılan görüşmelerde masaya yatırılır. Aynı günler Yunanistan'ın da Kıbrıs'ta Michael Mouskos'un ateşlediği Megali idea çerçevesinde adayı Yunanistan'a bağlamak amacıyla başlattığı kamuoyu yaratma çabalarının ortaya çıktığı dönemdir. Daha sonra Başpiskopos Makarios olarak ünlenecek olan Michael Mouskos'un girişimleriyle adada yapılan ve Kıbrıslı Türklerin katılmadıkları sonucu önceden belli plebisit % 99 gibi bir çoğunlukla adanın Yunanistan'a bağlanması talebini ortaya çıkartır. Yunanistan'ın ve Kıbrıslı Rumların kağıt üzerinde planladıklarının gerçekleşmemesi üzerine Kıbrıs konusu 1954 yılında ilk defa Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na getirilir. Burada çıkan sonuç da Rumlar ve Yunanistan açısından iç açıcı değildir. Masa başında ve diplomasi yoluyla adayı ilhak edemeyen Yunanistan ise bu sefer emekli Yarbay Grivas'ı ve onun komutasındaki EOKA teşkilatını devreye sokar ve adada 1 Nisan 1955 tarihinden itibaren kanlı ve karanlık bir dönem başlar. Önce İngilizlere karşı başlayan terör ve yıldırma hareketleri daha sonra Kıbrıslı Türklere ve EOKA'nın şiddet eylemlerine destek vermeyen masum Rumlara da yönelir. Kanlı bir devre yaşamaya başlayan Kıbrıs adası, 16 Ağustos 1960 tarihinde İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin garantörlüğü altında Kıbrıslı Türklerin ve Rumların eşit haklara sahip oldukları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin - kurulduğunun duyurulmasıyla yeni bir süreç daha yaşamaya başlar. Bu araştırmada adanın askeri ve stratejik açıdan önemine bağlı olarak adadaki askeri faaliyetler ve bugünkü durum ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunları daha iyi irdeleyebilmek için adanın özellikle 1960'lı yıllardan itibaren geçirdiği evrelere bakmak faydalı olacaktır.

2- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması ve KTKA

Londra ve Zürih'te görüşülen ve 19 Şubat 1959 günü kabul edilip imzalanan³⁵ ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yapısını ortaya koyan anlaşma Kıbrıs'ta % 60'ı Rumlardan, geriye kalanı da Türklere oluşacak 2000 kişilik bir ordu öngörmektedir.³⁶ Varılan anlaşmanın belki de en önemli maddesi garantör devlet sıfatıyla Türkiye'ye gerektiğinde adaya tek taraflı olarak müdahale hakkını sağlayan dördüncü maddesidir. Ayrıca burada Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye arasında bir askeri ittifak anlaşmasının yapılacağı da belirtilir. Böylece Garanti Anlaşması anayasa hükmünde olacak ve bu esas maddeler arasında alınarak anayasaya da geçirilecektir. Bugün itibarıyla Türkiye'nin Avrupa Birliği

³⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.01.38.227.17.

³⁶ Anlaşmanın 14. maddesine göre Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısının onayıyla burada söz konusu edilen 2000 kişilik güce azaltılabilecektir. BCA., 030.01.38.227.17.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

üyeliğinin gündeme gelmesi, ayrıca Kıbrıs'ta Annan Planı'nın referanduma götürülmesi sürecinde ortadan kaldırılmak istenen ise Türkiye'nin işte bu garantörlük hakkıdır. Türkiye'nin tek taraflı müdahale hakkının ortadan kaldırılmasının ötesinde garantör devlet olarak da söz sahibi olamayacak Türkiye böylece eli kolu bağlanmış bir durumda doğrudan söz sahibi olması gereken hayati bir güvenlik konusunda seyirci bile olamayacaktır.

Öte yandan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde asker sayısı konusunda varılan uzlaşmanın dışında adada üçlü bir karargah teşkiline gidilecektir. Kurulacak üçlü karargah içerisinde 950 Yunan ve 650 Türk askeri personeli görev yapacaktır. Daha sonrası için planlanan ise 2.000 kişilik bir Kıbrıs ordusu teşkil etmektir. Planlanan bu durum gerçekleşmez ve polis teşkilatına tamamen Kıbrıslı Türklerden oluşan Kıbrıslı Türk Komando Birliği'ne mensup gençler alınır.³⁷

Varılan anlaşmaya göre, karargah komutanı da birer yıllık ve dönüşümlü olmak üzere Türk, Yunan ve Kıbrıslı olacak ve Türkiye, Yunanistan hükümetleriyle Kıbrıs Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısı tarafından atanacaktır. Ancak Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan tarafı ortaya çıkacak durumun Kıbrıslı Türkler lehine bir durum yaratacağı, oluşturulacak orduda %40'lık bir bölümün Kıbrıslı Türklerden oluşacağı endişesiyle anlaşmayı geciktirmek için çaba sarf ederler. Durumu değerlendirmek üzere Atina'da yapılan toplantıya Rauf R. Denктаş, Kıbrıs Savunma Bakanlığı Müsteşarı Ahmet Zaim'in yanında Türkiye'yi temsilen de Albay Turgut Sunalp başkanlığında bir heyet katılır. Bu toplantıda tartışılan konulardan birisi de Türk ve Yunan birliklerinin nerede ve nasıl konuşlandırılacaklarıdır. Yapılan toplantılar sonrasında Türk tarafının talebi doğrultusunda bir karar çıkar ve bu durum 23 Kasım 1959 tarihinde kamuoyuna açıklanır.³⁸

³⁷ 1 Nisan 1955 tarihinde EOKA tedhiş örgütünün faaliyete geçmesiyle beraber adada yaşayan İngilizler ve Türklere karşı başlatılan kanlı saldırılar karşısında polis teşkilatının son derece yetersiz kalması ve polis teşkilatında bulunan Rum polislerin de EOKA'ya destek vererek EOKA'ya karşı yapılacak faaliyetler konusunda gönülsüz ve isteksiz olması karşısında ne yapacağını bilemeyen polis teşkilatı yeni tedbirler düşünmeye başlar. Bu özel birlik Lefkoşa yakınlarında konuşlandırılacak, özel teçhizatla donatılacak ve birliğin komutanlığına İngiliz sömürgelerinde bu konuda tecrübe kazanmış bir İngiliz subayı getirilecektir. Grivas'ın ifadesiyle "doğru zamanda inisiyatif ele almakta kolaylık sağlamak üzere kurulan" bu birlikle ilgili olarak durum böyle olunca müracaat eden Rum gençlerinin isteklerine ret cevabı verilir. Öte yandan, polis olabilmek için müracaat eden Rumların pek çoğunun zaten EOKA örgütünün üyesi olduğu ve asıl niyetlerinin de yapılacak faaliyetleri sabote edip insanları kışkırtmak suretiyle adada huzursuzluk çıkarmak olduğu yapılan istihbarat çalışmalarında ortaya çıkar. Ayrıca EOKA da yayınladığı bildirimlerle bu teşkilata Rumların girmesine izin vermediğini açıklayınca istekli Rumlar da geri adım atmak zorunda kalırlar. 45 kişilik 13 takımdan oluşan ve her takımda 5 munga ihtiva eden Komando Birliği'nin yasal görevleri şunlardır; 1. Yasadışı gösterileri ve toplantıları dağıtmak. 2. Polise yardımcı olmak, 3. Motorlu araçlarla devriye yapmak ve kuşku her türlü olaya müdahale etmek, 4. Aranmış kişileri yakalamak, 5. Toplumlararası çatışmaları önlemek, 6. Türk toplumunun güvenliğini, hak ve özgürlüklerini korumak, 7. Devlete ait binaları korumak, 8. Gerektiğinde yollara barikat koyup arama yapmak, 9. Kırsal ve kentsel alanlarda silah, patlayıcı madde ve militan aramak, 10. Sokağa çıkma yasağı ve olağanüstü durum ilan edilen bölgelerin denetimini sağlamak. Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm bulma yolunda başlatılan ikili görüşmeler sırasında Rum ve Yunan tarafının bu Komando Birliği'nin dağıtılması yönündeki istekleri kabul edilir ve 1959 yılı sonunda bu birlik lağvedilerek personelin çoğu 400 İngiliz Sterlini ikramiyesi ödenerek emekliye sevk edilir. BCA., 030.01.38.227.17. Altay Sayılı, Kıbrıs Polis Tarihi, Lefkoşa, 1985, s. 175. Charles Foley, The Memoirs of General Grivas, Longman Yay., Londra, 1964, s. 50.

³⁸ Ahmet C. Gazioğlu, İngiliz İdaresi'nde Kıbrıs, Cyrep Yay., Lefkoşa, 1994, s. 297.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

Kıbrıs Cumhuriyeti çerçevesinde görev yapacak 650 kişilik Türk birliğiyle ilgili olarak Kurmay Albay Turgut Sunalp komutasındaki bir heyet, daha önce 14 Ocak 1960 günü geleceği açıklanmasına rağmen,³⁹ iki gün önceden, 12 Ocak 1960 Salı günü adaya gelir.⁴⁰ Aynı günlerde Yunanistan heyeti başkanı Albay George Goumanakos başkanlığındaki heyet de adaya gelir.⁴¹ Heyetlerin adaya gelişi sonrasında ilk görüşmeler de Savunma Bakanı Ümit Süleyman'ın başkanlığında Vali vekili Sir George Sinclair, İngiliz Tümgeneral Darling ve heyet mensuplarının katılımıyla 18 Ocak 1960 günü başlar.⁴² Makarios, Türk ve Yunan askeri gücünün yerleşim merkezlerinden çok uzakta bulunan İngiliz idaresi tarafından tecrit kampı olarak kullanılan Kokkini Trimithia ve Mammari kamplarına yerleşmesini isterken, Albay Sunalp, Türk askeri gücünün Wayne's Camp olarak bilinen kampa, Yunan birliğinin ise eski İngiliz hastanesinin bulunduğu yere yerleştirilmesini talep eder.⁴³ Ancak Wayne's Camp'in 16 Ağustos 1960 öncesinde 2 ay daha İngiliz askerleri tarafından kullanılacağı ortaya çıkınca Türk birliğine bu sefer Whittington Camp önerilir.⁴⁴ Daha sonra Türk ve Yunan birliklerinin Alayköy bölgesinde birbirinden uzakta olmayan iki kampa yerleştirilmeleri kabul edilir.

Varılan anlaşma gereği, Türk ve Yunan birlikleri 16 Ağustos 1960 günü ilk defa adaya ayak basarlar. Yunan birliklerini getiren 3 geminin limana yanaşması sonrasında Ege gemisi de limana gelir ve Kıbrıslı Türklerin coşkun sevinçleri ve tezahüratları arasında askerler karaya ayak basar. Rum Etniki gazetesi "Yunan Kıbrıs'ın cenaze töreni yapılırken" başlıklı yazısında Akdeniz'in Yunanlı kızı Kıbrıs'ın bir gece önce öldürüldüğünü, 16 Ağustos günü cenaze töreninin yapıldığını Türk ve Yunan birliklerinin ise onun mezarında nöbet tutacaklarını yazar.⁴⁵ Kıbrıs Türk gazeteleri ise Türk askeri birliğinin adaya gelişini "82 yıllık büyük hasret sona erdi. Kahraman Mehmetçiğe kavuştuk. Lefkoşa ve Mağusa'da 30 bini aşkın kardeşimiz 82 yıllık hasreti giderdiler.

³⁹ Halkın Sesi, 9 Ocak 1960.

⁴⁰ Kurmay Albay Turgut Sunalp, Yarbay Remzi Tırpan, Binbaşı Ahmet Demiroğen'in de içinde bulunduğu 10 kişilik ön heyet üyeleri Lefkoşa Havalimanı'nda Cumhurbaşkanı Muavini Dr. Fazıl Küçük adına müsteşar Cemal Müftizade, KTKF Başkanı Rauf R. Denктаş, Makarios adına Müsteşar Apostolos Konros, Başkonsolos Vecdi Türel, savunma Bakanı vekili Ümit Süleyman ile vali vekili Monroe, diğer askeri ve sivil erkan tarafından karşılamalar.havalimanında toplanan Kıbrıslı Türkler de gelen heyet mensuplarına hitaben "Aslan Mehmetçikler. Hoş geldiniz. Var olunuz." şeklinde tezahüratta bulunurlar. Halkın Sesi, 13 Ocak 1960.

⁴¹ Halkın Sesi,, 14 Ocak 1960.

⁴² Halkın Sesi, , 19 Ocak 1960.

⁴³ Kamp seçimi konusunda güvenlik, fiziki şartlar, istihbarat, alt yapı gibi konular da gündeme gelir ve Türkiye'yi temsil eden ve daha sonraki dönemde Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın da ilk komutanı olan Kurmay Albay Turgut Sunalp'in Makarios'un da hazır bulunduğu toplantıda ' Türk birliği isyancı unsur değildir. Vaktiyle komünistlerin enterne edildiği bir kampa (Bu kamp EOKA hareketi sırasında komünistler için toplanma kampı olarak kullanılmıştı.) enterne edilemez, ikincisi bu sıcak iklimde benim askerlerimin iki şeye ihtiyacı var. Gölge ve nefes yani ağaçlık ve rüzgarlı bir yer. Bu da ancak Wane's Camp'de vardır. Yunanlılara da Limasol yolu üzerindeki kampı tavsiye ederim.' demesi üzerine müdahale eden Makarios 'Misafir, ev sahibinin gösterdiği yerde yatar. Ev sahibi benim ve size bu kampları veriyorum.' der. Albay Sunalp ise 'Evet öyle ama hiçbir iyi ev sahibi misafirine kenefin yanındaki odayı vermez. Sizin kötü bir ev sahibi olacağınıza inanmıyorum. Şüphesiz ki Camp K ve Camp Mamary, Lefkoşa köşkünün odası değil, iki kenefidir.' der. Erol Mütercimler, Kıbrıs Barış Harekatının Bilinmeyen Yönleri, İstanbul, 1990., s. 81.

⁴⁴ Ahmet C. Gazioğlu, a.g.e., s. 298.

⁴⁵ Halkın Sesi, 17 Ağustos 1960.

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

Cumhuriyetin kahraman koruyucuları; hoş geldiniz. Hürriyet, barış ve güvenliğimiz size emanettir. Bu topraklar bir kere daha sizinle vatanlaşıyor." gibi coşkulu başlıklarla duyururlar.⁴⁶ 16 Ağustos 1960 tarihin başlayarak adada Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fiili olarak yıkıldığı 21 Aralık 1963 tarihine kadar anlaşmaların kendisine yüklediği görevleri eksiksiz olarak yerine getiren Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı, Yunanistan'dan gelen askeri birliğin aksine hiçbir şart altında adada görev alanının dışına çıkmaz ve anlaşmalara aykırı fiili bir durum yaratma çabası içine girmez.

3-16 Ağustos 1960 Sonrasında Kıbrıs

1960-1963 yılları arasındaki 3 yıl içinde Londra ve Zürih anlaşmalarının isabetsiz ve kendi iradesinin dışında imzalandığını tekrarlayıp duran Makarios, Enosis hedefine ulaşabilmek için Kıbrıs Cumhuriyeti'ni atlama tahtası olarak görür. EOKA'nın bütün ileri gelenleri kilit noktalarda görevlere getirilir ve gizli silahlanmaya da hız verilir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra faaliyetlerine son verdiği ve silahlarını teslim ettiği açıklanan EOKA'nın ise, bu silahları gerçekte teslim etmediği ortaya çıkacaktır.⁴⁷ 1960 sonrasında varılan anlaşmalarla EOKA kağıt üzerinde dağıtılmış gibi görünse de, Kıbrıs Rum gizli ordusunun el altından kadrolarını tamamlayıp eğitim ve teşkilatlanması 1961'de başlar ve EOKA'ya ait teslim edilmeyen, ayrıca silah depolarından alınan silahlarla Trodos Dağları'nda faaliyetler devam eder. 1963 Aralık ayına gelindiğinde bu kadroda 10.000 civarında eğitilmiş ve silahlı Rum vardır.⁴⁸ Bu faaliyetlere destek verenler ise Kıbrıs'taki Yunan Alayı'nda görev yapmakta olan Yunanlı subaylardır. Öte yandan, Yunanistan Savunma Bakanı Garafuıyas'ın Kıbrıs Cumhuriyeti işleri Bakanı Yorgacis'e gönderdiği 30 Haziran 1964 tarihli mektubu adada ne tür bir hazırlığın yapıldığını ve boyutlarını ortaya koyar,⁴⁹

"Yine biliyorsunuz ilk andan Kıbrıs'a her türlü savaş malzemesini süratle göndermeğe başlamıştım. Kıbrıs'a 10.000 kişilik daimi ordu ile 5-6 bin yedek kuvveti silahlandırabilecek top, tanksavar ve ağır silah dahil her türlü silahı göndermiş bulunuyoruz. Bu kuvvetleri yönetmek için 300 kadar da subay gönderdim... Eğitilmek için Atina'ya 500 kadar öğrenci gönderilmesi üzerine, Kıbrıs'a onlarla birlikte asker gönderme olanağı buldum. Şunların hazırlanması gereğini bildirmiştim: Bir gecede Karpaz bölgesi de dahil bütün ada sathının temizlenmesi için bir plan hazırlanması..."

⁴⁶ Aynı gün Halkın Sesi gazetesinde yayımlanan Erdoğan Mirata imzalı 'Geliyor' imzalı şiir ise yine Türk Alayı'nın gelişiyi ilgilidir; "...Geliyor gurur dolu, heybet dolu bir gemi. Bir gemi ki içinden Kıbrıs'a hayat akar. Yüz bin Türk, tek göz olmuş, her gün, hep ona bakar. Geliyor izmirli, Konyalı, Vanlılar. Geliyor dalga dalga yağız delikanlılar. Geliyor Bayraktarlar, Fatihler, Yıldırımlar. Kıbrıs, Kıbrıslılığını bu sabah anlar. Bir gemi ki hasretiyle yandık ah. Yıllardır bekliyorduk gelir diye bir sabah. Gemi döndü nihayet, en sadık bir yar gibi. Yolcu çıktı limana, Samsun'a çıkar gibi." Halkın Sesi ve Bozkurt, 16 Ağustos 1960.

⁴⁷ Halkın Sesi, 28 Ekim 1959.

⁴⁸ Aydın Akkurt, Bir İhanetin Belgeseli Dr. İhsan Ali, Akdeniz Haber Ajansı yay., Lefkoşa, 1996, s.56.

⁴⁹ Sabahattin İsmail, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü Ve Unutulan Yıllar, Lefkoşa, 1992, s.262.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

Burada ada sathının temizlenmesinden kastedilen ise Akritas Planı çerçevesinde Megali Idea doğrultusunda Enosis rüyasını gerçekleştirmek ve adada yaşayan Kıbrıslı Türklerin tamamen adadan atılmasıdır. Rumların bu planı 21 Aralık 1963 günü fiili olarak uygulamaya konulur. Türklerin gizlice silahlandıklarını öne sürerek kendi yasadışı faaliyetlerini örtbas etmeye çalışan Rumlar bir yandan silahlanırken bir yandan da Kıbrıslı Rumları muharebeye hazırlayıp Enosis yolunda adımlar atmaktadırlar.⁵⁰ Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğüyle 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Rumlarca yaratılan siyasi anlaşmazlık konularının gittikçe artması, olumlu düşüncelerin yerini huzursuzluğa terk etmesiyle, Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Enosis'e giden yolda bir atlama tahtası olarak gördükleri iyice su yüzüne çıkarır. Önce Lefkoşa'da başlayan ve daha sonra adanın dört bir tarafına sıçrayan Rum saldırıları sonrasında ada fiili olarak ikiye ayrılır, Kıbrıslı Türkler daha güvenli olan bölgelere gidebilmek için yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalır ve Kıbrıs Cumhuriyeti de böylece fiili olarak ortadan kalkar. Esasında Aralık 1963 tarihinden itibaren Türkiye adada olanlara kayıtsız kalmaz ve 25 Aralık 1963, 15 Şubat 1964, 23 Mart 1964 ve son olarak da 5 Haziran 1964 tarihlerinde toplam dört sefer adaya asker göndermek suretiyle müdahalede bulunma kararı alır. 16 Şubat 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin de temelini oluşturan 1959 Garanti Anlaşması gereğince böyle bir müdahaleye yetkili olmasına rağmen bu teşebbüsler farklı nedenlerle geri çekilir. 5 Haziran 1964 tarihinde gerçekleştirilmesi kararlaştırılan müdahale ise, daha sonraki dönemde Türk yakın tarihine "Johnson Mektubu" olarak geçecek olan ABD Başkanı Lyndon B. Johnson tarafından Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen ve "askeri yardımın verilmiş gayelerinden farklı amaçlarla kullanılmasından", böyle bir müdahale sonrasında "adada on binlerce Kıbrıslı' Türk'ün katledilmesinden", "Birleşmiş Milletler faaliyetlerini baltalayacağından", "Türkiye ile Yunanistan arasında çıkabilecek" olası bir savaş halinden, "iki devlet arasında istişare imkanlarının araştırılmasından" bahseden mektup sonrasında durdurulur.⁵¹ Türk-Amerikan ilişkilerini bir dönem iyiden iyiye geren söz konusu bu mektupla beraber, müttefik olarak Amerika'ya olan güven duygusu da kaybolmaya başlar ve özellikle 1965 yılında Türkiye ile Rusya arasında belirgin bir yakınlaşma olur.

1 Ağustos 1964 tarihinden itibaren ise Rumlar oluşturdukları Rum Milli Muhafız Ordusu'na mensup 650 kişilik bir gücü, tanklar ve ağır silahlarla takviye ederek Stavros kampından Erenköy yönüne doğru harekete geçirirler. 5 kilometrelik sahil hattını ele geçirerek bölgedeki Türklerin dünyayla tek bağlantılarını kesmek, silah, yiyecek ve personel takviyesini önlemek ve bu sahillere yapılacak muhtemel bir Türk çıkarma hareketini önlemek isteyen Rumlar, 6 Ağustos 1964 tarihinde General Georges Grivas ve yardımcısı Karayannis komutasında bütün cephelerde havan ve topların desteğinde ve Birleşmiş Milletler kontrol ve gözetleme noktalarını da yıkarak genel taarruza geçer. Temmuz 1964 itibarıyla Rumların elindeki askeri güç, 5000'i Yunanistan'dan gelen Yunan askeri olmak üzere 24.000 kişilik Milli Muhafız

⁵⁰ Ali Fikret Atun, Yunan Karakterinin Anatomisi, Lefkoşa, 1996, s. 81.

⁵¹ Fahir Armaoğlu, Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1991, 8.267-269.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

Ordusu ve 5000 kişilik polis gücüdür.⁵² Bu askeri gücün en dikkat çekici tarafı ise varılan anlaşmalara aykırı olarak Kıbrıslı Rumların ve Yunanistan'ın adayı adeta yüzen bir cephaneliğe çevirdikleri ve adaya gizlice soktukları Yunanlı asker ve subaylarla muazzam bir askeri güç oluşturduklarıdır.

Öte yandan Erenköy bölgesindeki bu saldırıda Rum kuvveti, 8. Taktik Gruptan 3 Bölük, 12. Taktik Gruptan 2 Bölük, 206. Piyade Taburu, 31. Komando Bölüğü, 6 zırhlı araç, 185. Sahra Topçu Birliği'nden 1 Batarya, 81 milimetrelık Havan Takımı ve 3 hücumbottur. Bu saldırıda Grivas'ın emriyle Rumlar, Birleşmiş Milletlere ait gözetleme noktalarını da işgal ederler. 7 Ağustos akşamı uyarı uçuşu yapıp denize uyarı için bomba bırakan 4 Türk F-100 uçağından ders alınmaması ve Makarios'un, ateşkes anlaşması yapılması için kendisine yapılan tekliflere Grivas ve Yorgacis'in bölgede olduğu ve bölgeyi almadan geri gelmeyeceklerini söylemesi⁵³ üzerine 08 Ağustos 1964 günü saat 16.15'te düşman mevzilerini ve takviye güçlerini vuran Türk uçakları hemen bir gün sonra saat 13.05'te nihai darbeyi indirir. Bu arada Grivas ve Yorgacis bir helikopterle bölgeden kaçır. Erenköy kuşatmasının başında bütün dünyaya meydan okuyan ve "Türkiye müdahale ederse kurtaracak tek bir Türk bile bulamayacaktır."⁵⁴ diyen Makarios ise Türk savaş uçaklarının iki günlük hareketinden sonra ateşkesine razı olur. Erenköy bölgesinde Rumlar 53 ölü, 125 yaralı verirken, Kıbrıslı Türklerin kayıpları 16 olur. Öte yandan uçağı vurulunca paraşütle atlamak zorunda kalan ve bacağından yaralı olarak kurtulan Yzb. Cengiz Topel,⁵⁵ Rumların eline esir düşer. "Sizin ecdadınız 09 Eylül 1922'de Anadolu'da bizim babalarımızı denize döktü. Biz de sizi Erenköy'de denize dökeceğiz."⁵⁶ diyen Rumlar, "Yüzbaşı Cengiz Topel'i müşahede altına aldık." diyerek Lefkoşa'ya getirirler ve Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçiliği ^kanalıyla yaralı pilot resmen istenmesine rağmen, Yüzbaşı Topel'in soruşturmaya alındığını söylerler. Bir gün sonra yayınlanan Rum gazeteleri ise manşetlerinde Türk pilotun öldüğünü duyurur. Aradan geçen 5 gün boyunca bütün girişimler boşa çıkar ve Barış Gücü'nün de devreye girmesi sonrasında Rumlar, Yüzbaşı Topel'in cenazesini Lefkoşa'nın Türk tarafına teslim etmek zorunda kalırlar.⁵⁷ Ancak adadaki olaylar bununla sınırlı kalmaz ve 1967 Geçitkale-Boğaziçi saldırılarıyla tekrar gündeme gelir.

Geçitkale köyü; Lefkoşa, Larnaka ve Limasol yollarının kesiştiği kavşak üzerinde nüfusu 2000'den fazla olan büyük bir Türk köyüdür. Boğaziçi köyü; 1.500 nüfusuyla Geçitkale'nin güneyinde bulunmakta ve stratejik önemi

⁵² H. Scott Gibbons, Genocide Files, Londra, 1997, s. 166.

⁵³ H. Scott Gibbons, a.g.e., s. 168.

⁵⁴ Abdülhaluk Çay, Kıbrıs'ta Kanlı Noel-63, Ankara, 1989, s. 81.

⁵⁵ Yüzbaşı Cengiz Topel, 1934 yılında izmit'te doğmuştur. 1946 yılında Kadıköy İlkokulu'nu, 1949 yılında Yel Değirmeni Ortaokulu'nu bitirir ve Kuleli Askeri Lisesi'ne girer. 1953 yılında buradan mezun olduktan sonra aynı yıl Kara Harp Okulu'na girer ve 30 Ağustos 1955 tarihinde Asteğmen olarak Türk silahlı Kuvvetleri saflarına katılır. Pilota] eğitimi için Kanada'ya gönderildikten sonra 1957 yılında Hava Eğitim Komutanlığı'na pilot olarak atanır. Buradan 1958 yılında jet av pilotu olarak Merzifon 4. Ana Jet üs Komutanlığı emrine, bilahare de 1961 yılında Eskişehir 1. Ana Jet Üs Komutanlığı emrine atanır. 28 Şubat 1956 tarihinde Teğmen, 30 Ağustos 1959 tarihinde Üsteğmen, 30 Ağustos 1963 tarihinde Yüzbaşı olur. 8 Ağustos 1964 günü Kıbrıs'ta şehit düşen Yzb. Topel'in mezarı istanbul'dadır.

⁵⁶ Derviş Manizade, Kıbrıs Dün Bugün Yarın, Yaylacık Matbaası, istanbul, 1975, s. 431.

⁵⁷ Derviş Manizade, a. g. e., s. 431-432.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

nedeniyle Rumların Kıbrıslı Türklere yönelik imha ve Enosis planlarında da ilk sırayı almaktadır, ince bir taktik izleyen Rumlar söz konusu Türk köylerinde Rum polislerinin devriye gezmesine yönelik bir plan hazırlarlar ve Grivas'ın idaresinde meydana gelecek herhangi bir olayda müdahale ve yardım yetkisini Rum Milli Muhafız Ordusu'nun alması için Yunanistan'dan da yardım isterler. Böylece Grivas'ın uygulamaya soktuğu planın bir parçası olarak, Kıbrıs'ta gizlice konuşlandırılmış Yunan askeri gücü de Rum Milli Muhafız Ordusu'nun yanında bölgeyi işgal etmek için harekete geçecektir. 03 Ekim 1967 tarihinde Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı tarafından onaylanan Grondos Harekât Planı gereğince, General Grivas 13 Kasım 1967 günü köylerin etrafını kuşatır.⁵⁸ 14 Kasım 1967 günü de zırhlı araçların desteğindeki Rum-Yunan birlikleri köylere saldırırlar. UNFICYP'a bağlı Birleşmiş Milletler askerleri bu duruma müdahale etmezlerken, muhabere sistemlerinin bozulması ve görev bölgelerinin etrafı Rum askerleri tarafından kuşatılması nedeniyle onlar da köylerden dışarıya çıkamazlar.⁵⁹ Basit bir polis devriyesi gibi başlayan tahrikler sonucu Rum-Yunan birlikleri köylere saldırırlar.⁶⁰ Köyü savunan yaklaşık 200 Kıbrıslı Türk'e karşı 5-6 bin kişilik bir Rum-Yunan kuvveti bulunmaktadır.⁶¹ Türkiye hükümeti ise bu durum karşısında kayıtsız kalmayarak anayasanın savaş ilanına ve Türk Silahlı Kuvvetlerini yabancı ülkelere göndermeye ilişkin 66. maddesine bağlı olarak Kıbrıs'a müdahale kararını alır ve 17 Kasım 1967 günü Yunanistan'a garantör devlet olarak müdahale hakkı bulunduğunu ihtar eden bir nota verir.⁶² Türk Silahlı Kuvvetleri alarm durumuna geçirilir, İskenderun'da büyük bir askeri birlik harekete geçmeye hazır hale getirilir ve Donanma, İskenderun'da toplanır. Hemen akabinde 18 Kasım 1967 tarihinde Türk uçakları Kıbrıs üzerinde alçak uçuşlar gerçekleştirirler. Türkiye'nin kararlı tutumu karşısında Yunanistan hükümeti adaya gizlice soktuğu bütün araç, silah, askeri malzeme ve personeli geri çekeceğini, General Grivas'ı da en kısa zamanda adadan geri çağıracağını açıklar.

⁵⁸ Ali Fikret Atun, "Rum-Yunan Birliklerinin Boğaziçi ve Geçitkale Köylerine Taarruzu", Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, sayı 30, Kasım 1996, s. 7-10.

⁵⁹ Toplumlararası ilişkilerde tampon görevi yapması amacıyla Kıbrıs'ta görevlendirilen Barış Gücü esasında Türklere yönelik olarak çok da fazla pozitif davranışın içerisine giremezler ve EOKA'nın hemen bütün taşkınlıklarını izlemekle yetinirler.; "...Erenköy'e, Bafa, Poli'ye yiyecek gönderilmesi için 12 Ağustos 1964 günü Birleşmiş Milletlere müracaat edilmiş fakat BM tarafından müspet bir imkan sağlanamamıştır. BM müşaviri Flores Türkleri daima aldattı ve aldatıyor. BM hala acz içinde. Hiçbir faydalı tedbir alamıyor. 'Korktuğum için yapamıyorum.' diyor fakat bunu resmi raporunda bildirmiyor. Rumlar BM'yi silahla daima tehdit ediyorlar. Gerekince BM askerlerinin sırtına, arkasına silahlarını dayamaktan çekinmiyorlar." BCA.030.01.38.208.9.

⁶⁰ Nicolas H. Kasnakites isimli bir Rum, buradaki olaylara bizzat katıldığını belirtir; "...O ana kadar tepeyi ele geçirmek için tırmanırken bir tek kaybımız oldu. Anlaşılan köyü terk ederlerken geri kalan silahlı bir Türk askeri ateş açtı ve kaybımız çavuş Menakes oldu. Köye girdiğimizde ortada kimseler olmayınca evlerde teker teker silahlı Türk askeri aramaya başladık. Bir tek evde karşılık gördük. Eve girdiğimizde genç yaralanmış ve vücudunda sekiz mermi bulunuyordu ama buna rağmen yürüyebiliyordu... En çok ürpertici taraf, bir askerin sokakta ölü bir ihtiyarın yüzüğünü parmağından çıkaramadığı için belindeki kasaturayı çıkarıp parmağını kesmesi idi..." Kıbrıs Mektubu Dergisi, "Köfünye Katliamına Katılan Bir Rum Askerinin Olay ile İlgili Anlattıkları", Ocak 1992, Cilt 5, No.1, s. 29.

⁶¹ Buradaki çarpışmalarda 28 Kıbrıslı Türk hayatını kaybederken, Rum-Yunan birlikleri köylerde taş taş üstünde bırakmazlar. Mehmet Emin isimli 70 yaşında bir Türk benzin dökülerek yakılırken, yaşlı, kadın, çocuklardan oluşan 230 kişi de Rumlar tarafından götürülür.

⁶² Samtay Vakfı, Özgürlük ve Barış 27 yaşında, Gazi Mağusa, Temmuz 2001, s. 81.

4- 20 Temmuz 1974

21 Aralık 1963 tarihinde başlatılan Rum saldırılarıyla adada Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen yıkılırken bunu 1967 olayları ve Türkiye'nin askerî çıkarma hazırlıkları izler. Bu dönemde Kıbrıs adası Yunanistan tarafından fiilen işgal edilmiş durumdadır ve bu durum BM raporlarıyla da tespit edilmiştir. Yunanistan'da işbaşında olan Albaylar Cuntası ile Makarios arasında ipler bu dönemde iyiden iyiye gerilmiştir. Kendilerine tam manasıyla kukla bir başkan arayan Yunanistan'daki yönetim karşısında Başpiskopos Makarios ise Kıbrıs'ta tek yetkilinin kendisi olduğunu, bağımsız bir ülkenin Cumhurbaşkanı konumunda olması sebebiyle kendisinden her istenilene yapmayacağını açıklar. Makarios'un bu açıklamaları üslup olarak can sıkıcı ve keyif kaçırıcı bir hal aldığından Yunanistan yönetimi Makarios'tan bir an evvel kurtulmanın yollarını aramaya başlar. Böylece Kıbrıs'ta önce EOKA, daha sonra da EOKA-B'yi kuran ve yüzlerce insanı katleden Grivas'ı destekleyen Yunan Cuntası, EOKA-B'ye Makarios'a karşı harekete geçilmesi emrini verir. Yunanistan darbeyi organize etmek üzere 14 Temmuz 1974 tarihinde Tuğgeneral Mihail Georgitsiz komutasında bir grup subayı Lefkoşa'ya gönderir.⁶³ ve Afrodit-3 Harekatı, 15 Temmuz 1974 saat 08.00'de "Makarios Hastaneye Girdi." mesajıyla başlatılır. Makarios'u ortadan kaldırmak, adı "Kasap" olarak anılan Nikos Sampson'u "Kukla Başkan" yapmak için başlatılan hareketin hedefi, Enosis'e yönelik olarak Makarios'tan kurtulup adanın Yunanistan'a bağlanmasını sağlamak ve adada yaşayan Türklerin yok edilmesidir. Esasında 15 Temmuz 1974 öncesi dönem iyi irdelendiği takdirde adada Başpiskopos Makarios ite Yunanistan'da işbaşında olan "Albaylar Cuntası" arasında ne tür görüş ayrılıkları yaşandığı ve Nikos Sampson'un arkasındaki desteğin de Yunanistan ile restleşen ve kendisinden istenilenlerin aksine komünist blokla yakınlaşma politikası güden Makarios'a karşı bizzat Yunanistan'dan geldiği anlaşılacaktır. İngiliz hükümeti, adadaki darbeci yönetimi tanımadığını açıklarken, ABD yönetimi de Kıbrıs adasında anayasal düzenin bozulduğunu ve statükonun değiştiğini belirterek oluşan de facto durumu kabul etmeyeceğini duyurur. Türkiye'nin hiçbir zaman adaya müdahale edemeyeceği düşüncesinde olan Nikos Sampson ise adaya Türk müdahalesinin başlamasıyla beraber Yunanistan'dan kendisine verileceği iddia edilen yardım sözlerinin yerine getirilmediğini, Yunanistan'dan yola çıktığı belirtilen savaş uçaklarının da hiçbir zaman adaya gelmeyeceğini öğrendiğinde artık yapabileceği çok fazla bir şey de kalmamıştır.⁶⁴ 19 Temmuz 1974 itibarıyla adada çatışmalar nispeten azalmakla beraber devam eder. Daha sonra radyodan yapılan açıklamada ise yapılan hareketin Rumların bir iç sorunu olduğu, Türklerin can ve mal emniyetinin sağlandığı ve endişelenecek bir durum olmadığı açıklanır. 19 Temmuz 1974 günü Amerikan Büyükelçisinin Nikos Sampson'u ziyaret etmesi sonrasında adada faaliyet gösteren UNFICYP da

⁶³ "Darbeden önceki gece... sivil elbiseler giymiş yüzden fazla Yunan subayı Olympic Havayolları'nın tarifeli olmayan 727 sefer sayılı uçağına bindiler... Bu uçuşu 24 saat sonra, yüz kadar insan taşıyan başka bir uçuş takip etti." Pierre Oberling, Kıbrıs Faciası, Ankara, 1990, s. 16.

⁶⁴ 20 Temmuz 1974 Barış hareketi öncesinde Kıbrıs'ta ve Yunanistan'da yaşananlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ulvi Keser, Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970), Boğaziçi Yay., İstanbul, 2006.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

RMMO yanlısı bir görüntü çizmeye başlar. Makarios'u ortadan kaldırmak⁶⁵ ve adı "Kasap"⁶⁶ olarak anılan Nikos Sampson'u "Kukla Başkan"⁶⁷ yapmak için başlatılan hareketin hedefi Enosis'e yönelik olarak Makarios'tan kurtulup adanın Yunanistan'a bağlanmasını sağlamak ve adada yaşayan Türklerin yok edilmesidir.

21 Aralık 1963 tarihinde Akritas Planı çerçevesinde Kıbrıslı Türkleri topyekün yok etmeye ve adayı Yunanistan'a bağlamaya yönelik olarak harekete eden Rumlar, aynı girişimi 15 Temmuz 1974 günü bir kere daha tekrarlar. Aynı gün Yunanistan, Türkiye tarafından resmen uyarılır ve ultimatoma verilir. Hemen akabinde, Türk Hükümeti, İngiltere'ye Garanti Anlaşması'nın işbirliği yapılarak uygulanması için nota verir.⁶⁸ ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger ise Makarios'u "kaybeden"⁶⁹ olarak nitelendirirken, NATO içinde meydana gelebilecek muhtemel çatışmaları da "ne pahasına olursa olsun"⁷⁰ önleyeceklerini açıklar. Yunanistan ve Kıbrıslı Rumları karşısına almak ve "adadaki ekonomik menfaatlerini tehlikeye atmak istemeyen"⁷¹ İngiltere'nin ağırdan alması ve Yunanistan'ın umursamaz ve isteksiz davranışları sonucunda da Garanti Anlaşması'na göre Türkiye'ye müdahale hakkı doğar.⁷² Bu arada Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 19 Temmuz 1974 tarihli toplantısında bir konuşma yapan devrik Cumhurbaşkanı Makarios ise "Yunanistan'daki askerî cunta, Kıbrıs'ın bağımsızlığına ve egemenliğine saygı göstermeksizin diktatörlüğünü Kıbrıs'a da taşımıştır. Adadaki darbe bir iç mesele değil, dışarıdan yapılmış bir istiladır." der,⁷³

"... Kıbrıs'ta geçen pazartesi sabahından bu yana süregelen olaylar gerçek bir trajedidir. Yunanistan'daki askerî darbe, Kıbrıs'ın bağımsızlığını acımasızca ihlal etmiştir. Yunan cuntası Kıbrıs halkının demokratik haklarına, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ve egemenliğine en ufak bir saygı göstermeden diktatörlüğünü Kıbrıs'a da uzatmıştır. Bu bir gerçektir ki bir süreden beri Yunan cuntasının bu emeli su yüzüne çıkmaktaydı. Kıbrıs halkı, uzun bir süredir Yunan cuntasının bir darbe hazırlamakta olduğunu hissetmekteydi ve bu duygu son haftalarda Atina'da yönetilen EOKA-B terör örgütünün şiddet olaylarını yinelemeye başlamasından dolayı daha bir ağırlık kazanmaya başlamıştı. İlk günlerden itibaren bu yasadışı örgütün Atina'dan

⁶⁵ Makarios ise 19 Temmuz 1974 günü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada durumu "darbe, Rum Millî Muhafız Ordusunu yöneten Yunan subaylarının işidir. Darbede çok kan dökülmüş ve birçok insan yaşamını yitirmiştir. Kıbrıs'ta geçen Pazartesi sabahından beri yaşanan olaylar gerçek bir trajedidir..." diyerek ifade eder. Samtay Vakfı, a.g.e., s. 89.

⁶⁶ 1963 yılında çocukları ve karısının gözleri önünde bir İngiliz turisti öldüren Nikos Giorgiades Sampson, Chicago'da Amerikalı gangster Al Capone'un sahip olduğu gibi berbat bir üne sahip eli kanlı bir katildir. Birçok masum Türkü öldüren bu eli kanlı katil insan öldürmenin bir fincan kahve söylemek gibi sıradan bir iş olduğunu söyleyecek kadar fütursuz biridir. The New York Times, 15. 7. 1974 ve 20. 7. 1974. Ali Fikret Atun, Yunan Karakterinin Anatomisi, Lefkoşa, 1996, s. 36. Derviş Manizade, a.g.e., s. 509.

⁶⁷ Pierre Oberling, a.g.e., s. 17.

⁶⁸ K. Rüstem and Brother, North Cyprus Almanack, Londra, 1987, s. 16

⁶⁹ Pierre Oberling, The Road To Bellapais, Columbia University Press, 1982, Newyork, s. 161.

⁷⁰ Pierre Oberling, a. g. e., s. 161.

⁷¹ Pierre Oberling, a. g. e., s. 161.

⁷² Sevinç Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı Ve Milletlerarası Hukuk, İstanbul, 1977, s. 316

⁷³ Kıbrıs Mektubu Dergisi, Sayı 1, Nisan 1987, s. 31-34.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

desteklendiğini biliyorum. Kıbrıs'ta Milli Muhafız Ordusu'nda görev yapan ve orduyu yöneten Yunanlı subayların, bu örgüte üye kaydettiklerini ve onlara Milli Muhafız Ordusu'ndan cephane tedarik etmeye gidecek kadar onları desteklediklerinin farkına vardım... Örgütün yaşaması için Atina'dan örgüte para havale ediliyor, nasıl hareket edeceğine dair detaylı talimatlar da oradan geliyordu. Bu durumda, Yunan rejimi Cumhurbaşkanı General Gizikis'e bir mektup göndererek, kendisine EOKA-B örgütünün neden olduğu şiddet ve kan dökme olaylarına son vermesini ve örgütü kapatmasını istedim... Edindiğim intiba, Atina'nın bu ordunun sayısını azaltmak şöyle dursun, Yunanlı subayları bile geri çekmeyi istemediğiydi.

Kıbrıs'taki Yunan Elçisi, hükümetinden gelen talimat üzerine beni ziyaret etti. Elçi, Muhafız Ordusu'ndaki sayısal azalmanın veya Yunanlı subayların ordudan geri çekilmesini, Türkiye'den gelecek bir tehlike karşısında Kıbrıs'ın savunmasını zayıflatacağını açıkladı... Elçiye, cevaben son gelişmeler ışığında Türkiye'den gelecek tehlikenin şu anda onlardan gelecek tehlikeden daha az ihtimal olduğunu söyledim... Bu darbe, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ve egemenliğini açıkça ihlal eden dış kaynaklı bir işgaldir. Sözde darbe, MMO'nu yöneten Yunan subaylarının işidir. Şunu da belirtmeliyim ki, ittifak Anlaşması uyarınca Kıbrıs'ta bulunan ve 950 subay ve askeri olan Yunan kontenjanı da Kıbrıs'a karşı girişilen bu saldırgan girişimde önemli bir rol oynamıştır... Darbeyi Yunan subayları yapmamışlarsa, o zaman Yunan yolcu uçaklarının geceleri Kıbrıs'a sivil elbiseler içinde personel getirmeleri ve tekrar Yunanistan'a ölü ve yaralı taşımaları nasıl izah edilebilir? Hiç şüphe yok ki darbe Yunan cuntası tarafından planlanmış, MMO'nu yöneten Yunanlı subaylar ve Kıbrıs'ta yerleşik Yunan kontenjanı tarafından da gerçekleştirilmiştir... Darbeden sonra Yunan rejiminin Kıbrıs'taki ajanları, ünlü bir katil olan Nikos Sampson'u Cumhurbaşkanı yaptılar... Kıbrıs'ta bir iç mesele sayılabilecek bir devrim olmamıştır. Cumhuriyetin bağımsızlık ve egemenliğini ihlal eden bir işgal gerçekleştirilmiştir. Bu işgal de Kıbrıs'ta Yunan subayları kaldığı sürece devam edecektir. Anayasal düzene geçilmez ve demokratik haklar geri verilmezse işgalin neticeleri Kıbrıs için feci sonuçlar verecektir. Yunanistan'daki askeri rejimin Kıbrıs ve özellikle Rum halkına karşı politikasının samimi olmadığını söylemek zorundayım, iki yüzlü bir politika olduğunu vurgulamak istiyorum...Yunan askeri rejiminin darbesi, bir çözüm yönündeki görüşmelerin ilerlemesine engel teşkil etmektedir. Buna ek olarak, bu durumun kısa bir süre de olsa devamına izin verildiği takdirde, tepkileri çok ağır ve geniş kapsamlı olacak sürekli bir anormallik kaynağı doğacaktır. Atina'nın düzenlediği darbe ile yaratılan bu olağandışı durumu sona erdirmek için Genel Kurul üyelerine ellerinden geleni yapmaları çağrısında bulunuyorum. Kıbrıs'ta anayasal durumun ve Kıbrıs halkının demokratik haklarının yeniden teşhir edilebilmesi için Güvenlik Konseyi'ne elindeki tüm imkanları gecikmeden kullanması çağrısında bulunuyorum... Kıbrıs'taki olaylar, Kıbrıs Rumlarının bir iç meselesini teşkil etmemektedir. Kıbrıs Türkleri de etkilenmektedir. Yunan cuntasının düzenlediği darbe bir istiladır ve sonuçlarından tüm Kıbrıs halkı, Türkler ve Rumlar acı çekmektedir... Güvenlik Konseyi'nin uygun bir kararının, istilaya son verip Kıbrıs'ın ihlal edilen bağımsızlığını ve Kıbrıs halkının demokratik haklarını yeniden tesis edeceğine şüphem yoktur."

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

Kıbrıslı Rumlar tarafından bu aşamada en çok tepki gösterilen ülke ise Türkiye'nin bu harekete girişmesine engel olmadığı gerekçesiyle ABD olur. Kıbrıs Rum kesiminde yapılan gösterilerden birinde ABD'nin Lefkoşa Büyükelçisi de nereden geldiği belli olmayan bir kurşunla hayatını kaybeder.⁷⁴ "Barış Harekati" için bütün hazırlıklar tamamlanır ve hareket, dönemin Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in "Ayşe Tatile Çıksın"⁷⁵ işaretiyle Girne'nin Pladini Plajı'nda başlatılır.⁷⁶ 20 Temmuz 1974 günü başlayan Barış Harekati ile adada oluşturulan de facto duruma son verilir ve Kıbrıslı Türklere yönelik katliam girişimlerine de dur denilir.

Esasında dönem içerisinde komünist blok içinde yer alan Makarios'tan bir hayli rahatsız olan ve siyasi hedef olarak nitelendirerek onu görevden uzaklaştırma düşüncesinde olan Amerikan yönetimi, Fatin Rüştü Zorlu ve Evangelos Averoffun ülkelerini temsilen Dışişleri Bakanı olarak katıldıkları toplantılarda istediği yönde bir yönetim için düğmeye basmıştır. Türkiye'nin gerekirse adaya çıkmasını, Kıbrıslı Türklerin güvenliğini sağlamak amacıyla gerekirse adanın batısında da bazı yerleri almasını öngören plana göre İngiltere duruma göre müdahale edebilecek, Yunanistan ise bu durumun sınırlı bir kontrol olarak görülmesine ikna edilecektir. Adanın bölünmesini isteyen ve Türk hareketına yeşil ışık yakan Amerikan yönetimiyle ilgili olarak o dönemde İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan da Avam Kamarası'nda yaptığı bir konuşmada "Bu benim mesleki kariyerimin en dehşet verici anıydı. Neredeyse Türkiye ile savaşa giriyorduk, ama Amerikalılar bizi durdurdu."⁷⁷ der. Öte yandan Ağustos 1974 tarihinde yapılan İkinci Barış Harekati sonrasında özellikle Amerikan kongresinin ve Yunan lobisinin artan baskıları sonucu Türkiye'ye silah ambargosu uygulanmaya başlar.⁷⁸ Amerikan yönetimi böyle bir ambargo kararını istememekle beraber güçlü lobi faaliyetlerine boyun eğmek zorunda kalmıştır.⁷⁹

⁷⁴ Bazı Kıbrıslı Rumların iddiası ise Sampson darbesinin adayı ikiye bölmek ve Türk müdahalesine zemin hazırlamak için Henry Kissinger tarafından yönetildiği şeklindedir. Clement Dodd, Storm Clouds Over Cyprus, The Eothen Press, 2001, Cambridgeshire, s. 17.

⁷⁵ Milliyet, 20 Temmuz 1995.

⁷⁶ Özkan Konca, "Dünden Bugüne Kıbrıs", Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Nisan 1995, Sayı 25, s. 7

⁷⁷ Sabah, 15 Temmuz 1999.

⁷⁸ Devrik Cumhurbaşkanı Makarios'un 7 Aralık 1974 tarihinde tekrar adaya dönmesi ve Klerides'ten görevi geri almasının ardından 17 Aralık 1974 tarihinde toplanan Amerikan Senatosu 43'e karşı 49 oyla, hemen bir gün sonra da Temsilciler Meclisi 189'a karşı 209 oyla Türkiye'ye silah ambargosu uygulanmasına karar verir. Özellikle Amerika'da son derece güçlü Rum ve Yunan lobilerinin etkisi ve baskısı altında alınan bu kararlar Amerika Birleşik devletleri de böylece bir çifte standarda imza atmış olur. Bu kararın hemen ardından Amerika'nın Türkiye'ye silah satışları 5 Şubat 1975 tarihi itibarıyla sona erer ve durdurulur. Amerika'nın vazgeçilmez müttefik olarak nitelendirdiği Türkiye'ye karşı aldığı bu karara karşılık Türkiye de mütekabiliyet esasına göre 26 Temmuz 1975 tarihinden itibaren Amerika'nın Türkiye'deki üs ve tesislerden yararlanma hakkına bir son verir. Öte yandan ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Nikos Sampson'un darbe girişimiyle ilgili olarak Yunanistan'a ambargo uygulanıp uygulanmayacağı sorusuna "Enosis'i önlemeye ve Sampson'u işbaşından uzaklaştırmaya çalışırken Kongre, basın ve bürokrasiden Yunanistan'a askeri yardımların durdurulması için yapılan baskılara direndik. Zira, bizim görüşümüze göre bir NATO Müttefikine yapılan askeri yardımlar ittifakın uzun vadeli menfaatlerinin gereği idi..." der. Onur Öymen, Silahsız Savaş, Remzi Kitabevi Yay., Eylül 2002, İstanbul, s. 451 ve 457.

⁷⁹ Söz konusu ambargo kararı, 1 Ağustos 1978 tarihinde Amerikan yönetimince kaldırılmıştır.

5- Adada Bulunan İngiliz Üsleri ve ABD

Kıbrıs'la ilgili herhangi bir tartışma başladığı anda ilk etapta ortaya atılan fikir, adanın 1974 yılında ikiye ayrıldığı ve adada iki toplumun bulunduğudır. Oysa ada fiili olarak üçe bölünmüş durumdadır ve göz ardı edilen bölüm İngiltere'nin özel hükümler alanı olan üsleridir. Adada her dönem "böl ve yönet" stratejisi içerisinde emperyalist bir politika takip eden İngiltere, adada kendi çıkarları ve varlığını devam ettirebilmek amacıyla üslere azami özen ve dikkati göstermekte ve son derece başarılı bir taktikle de kamuoyunun gözünden uzak tutmaktadır. Ortadoğu bölgesindeki neredeyse bütün İngiliz mevcudiyetinin yavaş yavaş ortadan kalkması ve İngilizlerin bir çekilme süreci yaşamalarına rağmen adadaki İngiliz üsleri varlıklarını korumaktadır. Her ne kadar adada söz sahibi olan Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar bu İngiliz üslere tepki gösterebilirler de⁸⁰ İngiltere'nin bu toprakları bırakmaya niyeti yoktur.

Amerika'nın bölgedeki yaklaşımı ise çok daha farklıdır. Üsler konusunda İngiltere ile imkan ve kolaylıklardan istifade etme ve NATO güçlerini de bu duruma dahil etme söz konusu olsa da Amerika, adanın tek başına bir devletin eline verilmesinden yana görünmemektedir.⁸¹ ABD'nin artan enerji ihtiyaçlarının karşılanması, Hazar ve Ortadoğu bölgesindeki enerji kaynaklarını kontrolü ve bu merkezlere hakimiyet, ABD'nin özellikle Doğu Akdeniz bölgesinde deniz gücünün mutlak belirleyici konumu, ABD'nin bölgedeki çıkarlarının korunması ve askeri mevcudiyetinin kesintisiz korunması gibi faktörler bir araya getirildiğinde ABD'nin bu bölgeye karşı-gösterdiği hassasiyet kendiliğinden ortaya çıkar.⁸² Öte yandan ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'in resmi davetlisi olarak Amerika'ya giden ve 28 Ekim 2005 günü bir görüşme yapan KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat'ın ziyareti sonrasında, KKTC'yi resmen tanımamakla beraber durumu meşru olarak nitelendiren Amerikan hükümeti geleceğe yönelik olarak Kıbrıs'ı bir askeri üs olarak kullanmanın ilk sinyallerini de vermiş olur. Adada Kıbrıslı Türklere uygulanan ambargo ve uluslar arası izolasyonların kaldırılması konusunda hiçbir adım atmayan, adadaki iki toplumun eşit haklara sahip olarak bir araya gelmeleri konusunda fazla bir gayret sarf etmeyen Amerika'nın Kıbrıs'la ilgili geleceğe yönelik planları bu adadan daha fazla ve sıkıntısız istifade etmeye yöneliktir. Kıbrıslı Rumları her ne kadar meşru hükümet olarak tanıyor olsa da, Amerikan hükümetinin Kıbrıslı Türklere olan bu suni ilgisi bölgesel bir sorunun çözülmesinden ziyade, adanın Amerikan çıkarlarına hizmet edecek bir deniz üssü olmasındandır.

Ortadoğu'ya hakim konumdaki adanın küresel jeostrateji, bölgedeki çıkarları, kendi vatandaşlarının hayatı, özellikle Ortadoğu'daki Amerikan güvenlik stratejisi bakımından ön plana çıkan hususların takip edilmesi,

---

⁸⁰ Örneğin üsler bölgesindeki Beyarmudu Türk köyünün tarım arazisinin büyük bir kısmı üssün askeri sınırları içinde kaldığından tarım yapılamamakta ve ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

⁸¹ Osman Metin Öztürk, "Doğu Akdeniz'in Güvenliği ve Kıbrıs", Kıbrıs'ın Dünü Bugünü ve Geleceğe İlişkin Vizyonu Sempozyumu, 12-14 Haziran 2001, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, s. 169-170.

⁸² Bu durum Mahan'ın deniz stratejisine son derece uygun bir durumdur. Mahan'a göre "gediş geliş halindeki gemiler geri dönebilecekleri güvenli limanlara sahip olmalıdır" ve olabildiği kadar uzakta yolculuk boyunca ülkesinin korunması ile takip edilmelidir." Alfred Thayer Mahan, a. g. e., s. 46.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

Amerikan askeri mevcudiyetinin korunup devam ettirilmesi açısından özellikle ABD açısından ne kadar önemli olduğunun farkında olan İngiltere ise adadaki hemen hemen bütün haklarından vazgeçmiş olmakla beraber üslerin özerk konumunu koruyup kollamaya devam eder. Amerika Birleşik Devletleri'ne bağlı olarak başka ülkeler de bu durumdan istifade etmenin veya kendilerini güvende hissetmenin yollarını aramaktadırlar. Örneğin İsrail'in Tevrat'a bağlı olarak "vaat edilmiş topraklara açılmak" ve Mezopotamya su kaynaklarını her zaman kontrol altında tutabilmek için kendisini güvende hissetmesi gerekmektedir.⁸³ Ayrıca ABD ile birlikte hareket etmeyi tercih eden bazı Arap ülkelerinin güvenliği açısından da adanın önemi yadsınamaz. Bu bağlamda Kıbrıs adasını elinde bulunduracak gücün askeri kuvvet kullanarak kendi güvenliğini sağlamanın ötesinde Kafkasya, Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya ve Basra Körfezi gibi sıcak noktalara askeri açılımlar gerçekleştirebilmesi de her zaman muhtemeldir. 'Uzun ve tehlikeli yolculukların son derece tehlikeli olacağı'⁸⁴ düşüncesinden hareketle böyle bir stratejik noktadan vazgeçilemez. Bu açıdan ada Amerika açısından da son derece önemlidir. Özellikle Doğu Akdeniz bölgesinde yeni açılımları hedefleyen ABD'nin Irak'ta başlattığı askeri hareket öncesinde İskenderun'u üs olarak kullanma düşüncesi ve İskenderun Limanına lojistik yığınak yapması, ayrıca özellikle Ege bölgesinde Urla ve Mordoğan civarında deniz üsleri tesis edeceği yolundaki girişimleri söz konusu ülkenin Akdeniz'i tamamen kontrolü altına alma ve Doğu Akdeniz'den Büyük Ortadoğu Projesi bağlamında farklı stratejik bölgelere açılım hedeflerine uygun-görünmektedir. Gerek Rumlara, gerekse Türklere karşı uyguladığı ince politikayla adada bir kaos ortamı yaratan, 50'li yıllarda ilk defa olarak Yunanistan ve Türkiye'yi Lancaster House'de yapılan toplantılara taraf olarak çağırıldıktan sonra uluslar arası kamuoyuna bu iki ülkenin bir araya gelmesinin imkansız olduğunu açıklayan İngiltere böylece düşündüğü ve istediği politikayı yıllar boyu devam ettirir. 1959 Londra ve Zürih Anlaşmaları sonrasında Türkiye ve Yunanistan ile beraber adadaki üçüncü garantör devlet olan İngiltere, ayrıca Dikelya ve Akrotiri üslerini devreye sokmak suretiyle buralarda özerk bir yapı da oluşturur. Ada topraklarınının 254 kilometrekarelik bir kısmı olan %2.7'lik bir kısmını işgal etmekte olan İngiliz üslerinde yaklaşık 10.000 asker bulunmaktadır. Bu İngiliz askeri gücüne ilaveten üslerde ayrıca 2.668 Kıbrıslı Türk ve Rum çalışan da bulunmaktadır. Bu tesislerin kuruluş tarihi ise 1948 yılında Lefkoşa'dan yayın yapmaya başlayan FBS radyosuna kadar uzanır. 1948 yılında Filistin bölgesinden, 1954 yılında da Süveyş'ten çekilen İngiltere'nin elinde kalan tek askeri üs yapımında Kıbrıslı Türkler ve Rumların da görev yaptıkları bu tesislerdir. Öte yandan üslerde sadece bu askerler bulunmamaktadır, İngiltere'de Cheltenham istihbarat merkeziyle bağlantılı olarak çalışan hassas dinleme, haberleşme ve gözetleme sistemleriyle donatılmış olan üslerde nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar bulunduğu da ileri sürülmektedir.⁸⁵ Adadan Türk askeri varlığının zaman içerisinde tamamen

⁸³ Bu bağlamda İsrail'in Türkiye ile ilgili de eko-stratejik bir sorunu ortaya çıkabilir. Buna göre özellikle su sıkıntısı içinde bulunan bazı Ortadoğu ülkeleriyle ve İsrail'le ortaklaşa yürütülen "Barış Suyu Projesi" de Doğu Akdeniz ve Kıbrıs adasında ortaya çıkabilecek muhtemel sorunlardan fazlasıyla etkilenecektir.

⁸⁴ Mahan, a. g. e., s. 46.

⁸⁵ Ahmet An, Kıbrıs Sorununun Perde Arkası, Gelenek Yay., İstanbul, Temmuz 2000, s. 56.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

çekilmesini talep eden Annan Planı'nda İngiliz üsleriyle ilgili bir yaptırım sözü konusu değildir. Adadaki Türk askeri mevcudiyetinin tamamen konvansiyonel silahlara sahip olduğu, buna karşılık İngiliz üslerinde NBC silahlarının bulunduğu göz önüne alınacak olursa müzakere sürecinde bu durum özellikle AB ve ABD tarafına karşı bir caydırıcı unsur olarak sunulabilir. Adanın silah tehdidinden tamamen arındırılması gibi bir gerekçenin ortaya atılması halinde öncelikle çok daha tehlikeli boyutta olan, şu anda bile adada kansere yakalanma riskini arttırdığı ileri sürülen bu üslerdeki NBC silahlarının ortadan kaldırılması gerekir. Bu bağlamda, gittikçe küçülmekte olan ve zaman içinde sömürgelerinin neredeyse tamamını kaybeden İngiltere'nin hangi bilinmeyen sebeple bu küçük adadaki iki üs konusunda bu kadar ısrarcı ve tavizsiz olduğu sorgulanması gereken bir konudur. Öte yandan, Kıbrıs'ın AB süreciyle ilgili tartışmaların odak noktasına oturmasıyla beraber bu İngiliz üslerinin de farklı amaçlara hizmet etmek üzere kullanıldığı konusunda haberler ortaya atılır. Amerika'nın İspanya'daki Maron hava üssünü İngiltere ile anlaşmak suretiyle Akrotiri üssüne nakledeceği, bu konuda İsrail, Türkiye ve Yunanistan'a da bilgi verildiği ileri sürülür.⁸⁶ Öte yandan, 1974 Nisan döneminde Süveyş bölgesindeki mayınları temizlemek amacıyla bölgeye gönderilen 1.500 civarındaki Amerikan deniz piyadesinden bir kısmı hala İngiliz üslerinde kalmaktadır.⁸⁷ Doğu Akdeniz'deki petrol ulaşım hatları ve deniz ticaret yolları üzerindeki muazzam konumu nedeniyle kıtasal ve küresel stratejik önemi göz önüne alındığında Kıbrıs üzerindeki herhangi bir askeri üssün ne kadar önemli olduğu da böylece ortaya çıkar. Bu bağlamda ABD'nin İngiltere ile çok yakın dirsek teması içerisinde bulunması, ayrıca İngiltere'nin üsler konusunu AB dışında tutmaya çalışarak ABD taleplerine uygun hareket etmesi de kolayca anlaşılabilir. 1967 ve 1973 Ortadoğu savaşları döneminde Araplara karşı kullanılan İsrail uçaklarını yönlendirmede kullanılan üsler, ayrıca 20 Temmuz 1974 döneminde Rumların baskı ve şiddetinden kaçmaya çalışan Türklerin uzun bir süre zorunlu ikamet edecekleri bir yer olur. Öte yandan Irak'ta devam eden Amerikan harekati ve Afganistan'daki İSAF operasyonu süresince bu üsler ara istasyon olarak kullanılır.⁸⁸ Amerika bu üsleri daha önce Körfez hareketi sırasında da bir ara istasyon olarak kullanmıştır. İngiltere bu üslerin AB sınırları içine alınmasına bugün itibarıyla da pek sıcak bakmamaktadır.⁸⁹ Batının uluslararası ilişkilerde güvenlik kadar önem verdiği ikinci noktanın ticari menfaatler⁹⁰ olduğu düşünülecek olursa İngiltere bu üsleri

⁸⁶ Akşam, 13 Aralık 2003.

⁸⁷ Bu askeri güç halen adadaki Amerikan Büyükelçiliğimin koruması ile ilgili bir görev üstlenmiş durumdadır. Birliğin kod numarası ve posta adresi ise US NAVY 17052 BR olarak belirlenmiştir. Jeff Ertugrul, The Postal Services of Military Forces in Cyprus, Londra, Mart 1996, s. 41.

⁸⁸ Volkan, 9 Eylül 2003 ve Milliyet, 11 Kasım 2001.

⁸⁹ BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın "yolun sonu" olarak nitelendirip ve "10 Mart 2003 tarihinde Lahey'de referanduma evet demezseniz bu iş biter." dediği 3. Annan Planı'na göre Karpaz bölgesi Türklere bırakılırken KKTC'nin narenciye, sebze, meyve ihtiyacının neredeyse tamamının karşılandığı Güzelyurt bölgesinin tamamı ve Mesarya Ovası'nın önemli bir bölümü Rumlara bırakılmaktadır. Ayrıca Rumlara göre Ağrotur ve Dikelya İngiliz üslerinin %45'lik bir kısmı da özerklikten arındırılacaktır. Ada toprağının 51.2'lik bir kısmı kadar olan 115 kilometrelik bu araziden Türk tarafına kalacak pay ise sadece %10 olacaktır. Ancak İngilizler de, Rumlara da bu planı ciddiye almazlar. Cumhuriyet gazetesi, 25 Şubat 2003, İstanbul.

⁹⁰ a. g. e. s. 7

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

bırakmak niyetinde olmadığı da görülecektir. Dolayısıyla ada fiilen üç ayrı parçaya bölünmüş durumdadır. Kıbrıs'taki askerî üsleri aracılığıyla Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'daki çıkarlarının bekçiliğini yapan İngiltere eski medeniyetine hayran olduğu Yunanlıların Kıbrıs'ta Rumlar kanalıyla egemen olmasını barış ve çözüm olarak görmektedir.⁹¹

Amerika, İngiltere ve AB'nin çıkarlarını koruyup kollamak amacıyla hazırlanmış olan Annan Planı'nın ortaya atıldığı dönemde varılacak anlaşmaya göre bu üslerin işgal ettiği toprakların bir kısmının geri verileceği belirtilmekle beraber anlaşma söz konusu olmadığı için üsler aynı pozisyonlarını korumaktadır. Esasında adada her şart altında varlığını koruyacak olan İngiltere, bu üsleri hiçbir şekilde masaya getirmek ve pazarlık yapmak niyetinde değildir.

6-Yunanistan'ın Askeri Gücü

İngiltere'nin ince ve sinsi politikası sayesinde ilk defa 1955 yılında Kıbrıs konusuna Türkiye ile beraber taraf hale getirilen ve İngiltere'nin ev sahipliğinde Lancaster House'da yapılan toplantılara katılan Yunanistan esasında 1950'li yılların başından itibaren Kıbrıs'ı uluslar arası kamuoyunun gündemine taşımaya çalışmış; ancak her seferinde BM'den ret cevabı almıştır. Daha sonra bu faaliyetlerini siyasi alandan askerî alana kaydıran ve EOKA teşkilatının kurulmasına destek veren Yunanistan böylece bugüne kadar hep sorunun içinde yer alır. Adada Kıbrıslı Rumları her dönem destekleyen Yunanistan'ın kara gücü 110.000, hava gücü ise 24.000 personelden oluşmaktadır. Yunanistan ordusu 1730 Leopard IA3GR/IA5, M60 A3/AI, M48 A5/MOLF/A3 tank, 2.600 zırhlı personel taşıyıcı, 420 obüs, 130 roket rampası, 730 çekili obüs, 1.200 uçaksavar silahı, 2.200 hava savunma füzesi, 37.650 tanksavar silahı, 2.900 havan topuna sahiptir. Ayrıca kara havacılığında kullanılan 230 helikopter bulunmaktadır. Hava Kuvvetleri ise F 16 CG/DG, Mirage 2000, F-1 CG, F-4 olmak üzere 350 uçak, 30 keşif uçağı ve 16 helikopterden oluşmaktadır. Yunanistan Deniz Kuvvetleri'nde 12 denizaltı, 14 destroyer, 5 korvet, 40 hücum bot, 95 nakliye gemisi, 22 mayın arama gemisi ve 24 helikopter bulunmaktadır. Yunanistan silahlı kuvvetleri sayısal ve teknolojik yeterliliğe sahip olmakla beraber Türk ordusu ile mukayese edildiğinde tecrübe, eğitim ve kararlılık bağlamında boy ölçüşemeyecek durumda olduğu hemen görülecektir. Öte yandan bugün gelinen noktada Kıbrıs konusu artık Birleşmiş Milletlerden Avrupa Birliği'ne taşınmış ve AB'nin bir problemi durumuna gelmiştir. Türkiye'nin hiçbir şekilde Avrupa Birliği'ne alınmayacağı inancında olan Yunanistan ise sözde yardımcı ve iyi komşu görünümüne girerek Türkiye'nin AB üyeliğini destekliyormuş gibi görünmektedir. Malta-Girit-Kıbrıs adasından oluşan hassas üçgende⁹² dönem içerisinde öne çıkmak isteyen,

⁹¹ Hünelp AH Sabit, "Kıbrıs'ta Nasıl Bir Çözüm?", Benim Kıbrıs'ım, Lefkoşa, Mayıs 2000, sayı 9, s.2.

⁹² Esasında Türkiye'nin etrafında örülme istenen bir başka cadı kazanı ise Limni adasından başlayarak Girit adasını da içine alan ve Kıbrıs'ta noktalanmış üçgendir. Limni adasını anlaşmalara aykırı olarak silahlandıran Yunanistan'ın bu doğrultuda Kıbrıs adasına kadar gelmesi ve adada referandum sürecinde "Ver kurtul" gibi bir baskı unsurunun oluşturulmasıyla adanın elden çıkartılmasını desteklemesi hep bu yüzdendir. Bu durum Türkiye'yi Akdeniz'de güvenlik açısından rahatsız ve tedirgin edici bir hal almaktadır. Kıbrıs'ta AB paralelinde adanın Türkiye'den kopartılması

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

öncelikle Akdeniz'e açılarak Anadolu kıyıları için her zaman sıcak bir tehdit oluşturmanın yollarını arayan Yunanistan'la beraber çeşitli dönemlerde askeri ve siyasi işbirliği içine girmiş ülkeler de bu noktada söz sahibi olmak istemektedir. Türkiye ile karşı karşıya geldiği her sorunda oyalama, aldatma ve saldırı politikasını gayet güzel işleten Yunanistan böylece Girit sonrasında Kıbrıs adasını da masa başında alarak adayı Elenleştirmenin hesaplarını yapmaktadır. Uzun zaman önce sabit bir uçak gemisine benzetilen Kıbrıs adası bugün gelinen noktada onlarca uçak gemisine bedeldir ve batırılma riskinin sıfır olması nedeniyle de stratejik önemi son derece yüksektir.

7- Türkiye'nin Askeri Gücü

18 Şubat 1952 tarihinden itibaren NATO üyesi olan Türkiye'nin askeri gücü Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak Kara Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ile Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığından oluşmaktadır. Kara Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde 1. Ordu, 2. Ordu, 3. Ordu Komutanlığı ile Ege Ordusu Komutanlığı, ayrıca Eğitim ve Doktrin Komutanlığı ve Lojistik Komutanlığı bulunmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren kuvvet; modern muharebe ortamına uyum sağlayacak hale getirilmiş ve birliklerin mobil, ateş gücünün yüksek olması her bölgede baskın tarzında gelebilecek saldırılara gerekli ilk müdahaleyi yapmak ve yeterli zaman kazanmak amacıyla yeterli büyüklükte kuvvet bulunmasını esas alan modern bir yapılanma içine girmiştir. Envanterinde hafif ve ağır tanksavar silahları; MILAN ve TOW tanksavar güdümlü silah sistemleri, M 48 A5 T1, M 48 A5 T2, M 60 A1, M 60 A3 ve Leopard I tankları, 105, 155 ve 203 milimetre çapında obüsler, 175 mm.lik motorlu toplar, Oerlikon, STINGER ve REDEYE hava savunma sistemleri bulunmaktadır. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde firkateynler, G/M'li muhripler, muhripler, hücumbotlar, refakat muhripleri, denizaltılar, karakol gemileri, karakol botları, mayın dökme ve tarama gemileri, amfibi gemi ve araçları, deniz karakol uçakları ve helikopterleri ve yardımcı gemiler bulunmaktadır. Gölcük tersanesinde bugüne kadar çeşitli tonajda 570 askeri gemi üretilmiştir. Hava Kuvvetleri envanterinde ise F 16 C/D Savaşan Şahin, F/RF-4E Phantom, F 5 A/B, NF 5 A/B tipi savaş uçakları, T-41 D, SF 260 D, T-37 B/C, T-33, T-38 A tipi eğitim uçakları, C-47 A/B, C-130 B/E Hercules, C-160 D Transall, CN-235-100, Citation II, Citation VII, Gulfstream IV, UH-1H tipi uçak ve helikopterleri mevcuttur. Bugün itibarıyla Türk ordusu Bosna-Hersek'ten Afganistan'a uzanan geniş bir yelpazede barışın hizmetindedir. Gerek nüfus oranları, gerekse askeri gücü göz önüne alınınca Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada konumunun çok farklı olduğu görülecektir. Türkiye ile

---

yönünde faaliyet gösteren 94 yabancı kurum ve kuruluşun bazıları şunlardır; This Country I Ours, Map, All-Cyprus Trade Union Forum, NGO Resource Center, Bicommunal Meetings of The Deaf, Bicommunal Citizens Management, Bicommunal Dialogue Forum, Bicommunal Chair, Brusseis Group, Business Women Group, Citizens' Group, Citizens For Federation, Co-Villagers Group, Contact, Fosbo Workshop, Federalism Group, Hade, Hasna, Lawyers, LeadersI, LeadersII, Letters To The Other Side, Lock-Smith Group, London Bicommunal Group, Management Group, Management Center, Nicosia Master Group, Nicosia Sewage Group, NGO Resorurce Center, Oslo Group, Oxford Group, Policy Leaders, Prio, Steps For Peace, Teachers Group, The Fosbo Group, The Oslo Group, Trainers Group, Women's Group, Youth Leaders. Ayrıntılı bilgi için bkz. Volkan, 24 Ekim 2003.

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

aynı askerî işbirliği örgütünün içinde yer alan Yunanistan, her türlü uluslararası ilişkisini ve dış politikasını Türkiye üzerine planlamaktadır. Bugüne kadar Türkiye ile girdiği bütün çatışma alanlarında neredeyse bütün Batılı devletlerden destek gören Yunanistan, bir NATO ülkesi olarak Türkiye ile askerî bir çatışmanın içine girmekten doğaldır ki kaçınmaktadır. Kıbrıs konusunda böyle bir zorlanmanın içine girmiş Türkiye'nin de aynı şekilde bir çatışma ortamına girmekte fazla hevesli davranmayacağı açıktır; ancak ortaya çıkan bu durum Yunanistan'ın her uyumsuzluk alanında kendi lehine bir şeyler koparmasıyla sonuçlanmaktadır. Türkiye'nin hukuki haklarına zaman içerisinde tecavüz eden ve böylece Büyük Yunanistan yolunda ilerleyen ve zaman zaman Türkiye'yi bu genişleme ve yayılma karşısında engel olamayacak kadar zayıf ve güçsüz gördüğünü hissettiren Yunanistan'a karşı bu durum öncelikle siyasî planda ele alınmalıdır.

8- Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kuruluş anlaşmasına aykırı olarak 1964 yılında kurulan Rum Millî Muhafız Ordusu özellikle son dönemde hızlı bir silahlanma içerisinde. Kıbrıslı Rumlar, 12 Ocak 1984 tarihli bir kanunla bir "Savunma Fonu" oluştururlar ve çalışanların ücretlerinden petrol ürünlerine, piyangolardan at yarışlarına kadar hayatın farklı alanlarında fona gelir elde etmeye çalışırlar. 1985 yılına kadar genellikle Brezilya, Fransa ve Yugoslavya'dan silah alan Kıbrıslı Rumlar, daha sonra Avusturya, İsviçre ve Yunanistan'dan da silah almanın yollarını aramaya başlar. 1987 yılı itibarıyla RMMO'da Fransız yapımı AMX-30 B tanklar, Yunanistan yapımı Leonidas zırhlı personel taşıyıcıları, Fransız yapımı Gazelle helikopterleri, İsviçre yapımı Oerlikon GDF-003 uçaksavar ve atış kontrol sistemleri bulunmaktadır. Ayrıca HÖT tanksavar füzeleri ile Crotale ve Roland uçaksavar füzeleri de mevcuttur. Kıbrıslı Rumların çok büyük bütçeler ayırarak sürdürdükleri silahlanma çılgınlıkları daha sonraki dönemlerde de sürer. Bu arada Rumların Rusya'dan satın aldıkları Kıbrıs'ta farklı noktalarda konuşlandıracağını açıkladığı S-300 füzelerine karşı kamuoyunda çok büyük bir infial ve tepkinin oluşması üzerine bu füzelerin alınmasından vazgeçilerek yerlerine Yunanistan aracılığıyla Rus yapımı TOR-MI'lar alınır.⁹³ Rumlar ayrıca Rusya, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Fransa'dan TOR-MI ve EXOCET füzeleri alırlar. Kıbrıslı Rumların 1997-2001 dönemini kapsayan beş yıllık savunma bütçeleri ise 1 milyar 85 milyon Kıbrıs Lirası olarak belirlenir. Bugün itibarıyla Kıbrıslı Rumların 8.700 kişilik bir askerî kadrosu söz konusudur. Yedeklerin sayısı ise 88.000 civarındadır. 1960 anlaşmalarına göre adada ayrıca 950 kişilik bir Yunan Alayı görev yapmaktadır.

⁹³ S-300 balistik füzeleri ise Kıbrıs yerine Girit adasına götürülür ve burada konuşlandırılır. Limni, Sakız, Midilli, Sisamköy ve İstanköy'deki silahlanma ve askerî tesis konuşlandırmalarına ilaveten Girit adasındaki Suda ve Kasteli üslerinde ayrıca F-16 Blok 52 savaş uçakları konuşlandırılmıştır. Bu uçaklara takılabilen ek yakıt tankları sayesinde hareket kısıtlamalarını asgariye indiren Yunanistan böylece Kıbrıs adasıyla ilgili tehdit özelliğini de iyice artırır. Öte yandan Yunanistan'ın ilerideki dönemlerde Ege'de karasuları ve denizaltı kaynaklarını kullanabilme bağlamında söz sahibi olabilmek için yaklaşık seksen kadar küçük adacığın da iskana açmaya çalıştığı ve buralarda yerleşim merkezleri kurmak suretiyle bölgeyi askerî bölge haline getirmenin ilk adımını da böylece attığı öğrenilir. Ege'deki bu askerî yığınak konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Külebi, "Elenizme AB Desteği", Cumhuriyet Strateji, Sayı 27, İstanbul, 3 Ocak 2005, s. 8.

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

Bunlara ilaveten 350 kişilik bir komando taburu ve eğitici konumunda oldukları ileri sürülen Yunanlı askeri personelle birlikte yaklaşık 2.500 Yunanlı subay ve asker de adada görev yapmaktadır.⁹⁴ Vurucu gücü 52 adet AMX-30 B2, 41 adet T-80U ve Yunanistan tarafından gönderilen 52 AMX tanktan oluşmaktadır.⁹⁵ Ukrayna'dan T-84 tankı tedarik etme gayretleriyle, Fransa'dan 40 Milyon Dolar değerinde 30-50 lançer ve 500'lük paket halinde Milan-3 füze sistemleri temin edilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca 139 EE-9 Cascavel ve EE-3 Jararak keşif aracı ile 70 zırhlı muharebe aracı, 390 zırhlı personel aracı bulunmaktadır. Yunanistan Kıbrıslı Rumları ayrıca zırhlı personel taşıyıcı, tanklar, helikopterler, Mirage 2000 ve karakol gemileri konusunda devamlı olarak destekler. Rusya'dan ayrıca BUK-M1 ve BUK-M2 hava savunma füzeleri satın alınır. Ayrıca RMMO, Yunanistan'la müşterek iletişim sistemine (ERMIS-2) dahil edilir. Esasında Türkiye için asıl tehlike AB üyesi olmuş Kıbrıs Rum kesimi ile Yunanistan'ın aynı savunma sistemi içinde yer almasıdır. Bunun ortaya çıkaracağı pek çok sorun zaman içerisinde yavaş yavaş kendisini gösterecektir. Sonuç olarak, Kıbrıs Rum kesimi, "mevcut silahlanma programını sürdürmesi halinde" savunma hareketi için çok yeterli, taarruz hareketi için oldukça yeterli imkan ve kabiliyete sahip olacaktır.⁹⁶

9- Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı

20 Temmuz 1974 Barış Harekati sonrasında adaya çıkan Türk askeri halen Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde bir teşkilatlanma içerisinde. Kolordu seviyesindeki bu komuta merkezine bağlı olarak iki tümen ve bir de zırhlı tugay görev yapmaktadır. Annan Planı'na göre sembolik bir merasim birliğine dönüştürülmek istenen Türk askeri gücü de bu komutanlıktır.⁹⁷ Plana göre Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınması halinde adadaki bütün askeri varlığını geri çekmek zorundadır. Türk askerinin adadaki mevcudiyetinin devamı ise ancak Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların onay vermesiyle mümkün olabilecektir. Oluşturulacak merasim birliği durumundaki Türk askeri gücünün sınır bölgelerine yaklaşması kesinlikle yasaktır. Birlik ayrıca kullanacağı sevk ve intikal yollarını en kısa, en kestirme ve doğru hat üzerinde planlamak ve bu güzergah dışına kesinlikle çıkmamak durumundadır. Birlik ayrıca tarafsız bölgelere giremeyecek, KKTC sınırları içinde olan; ancak Rumlara verilmesi öngörülen %21'lik alana ve Lefkoşa-Gazi Mağusa hattının güneyine de kesinlikle geçmesi yasaktır. Türk birliğinin her ne sebeple olursa olsun her türlü faaliyeti, sevk ve intikali, gideceği yer, maksadı ve dönüş tarihi 48 saat önceden barış gücü ve Yunanlı yetkililere bildirilecek, bu askeri güç üç araç ve 100 askerden fazla olmayacaktır. Birliğin arazide gerçekleştireceği tatbikat ve eğitimler ise 72 saat önceden ayrıntılı bir rapor halinde bildirilmek zorundadır.

⁹⁴ Ahmet An, a. g. e., s. 23.

⁹⁵ Kemal Yavuz, "Yunan-Rum Ortak Savunma Doktrininin Uygulanabilirliği, GKRY'nin Yunanistan Savunma Sistemi İçinde Yer Almasının Yarattığı Tehlikeler, S-300'ler ve TOR-MPlar" Kıbrıs'ın Dünü Bugünü ve Geleceğe İlişkin Vizyonu Sempozyumu, 12-14 Haziran 2001, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, s. 153.

⁹⁶ Kemal Yavuz, a. g. e., s. 157.

⁹⁷ Annan Planı'nın 8. maddesi bu konuyla ilgilidir.

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

Adada ayrıca EOKA'nın saldırılarına karşı koymak ve Kıbrıslı Türklerin canını, malını ve namusunu korumak maksadıyla kurulmuş olan Türk Mukavemet Teşkilatı'nın 20 Temmuz 1974 tarihinden itibaren görev süresinin tamamlanmasıyla beraber bu teşkilatın temelleri üzerinde 1 Ağustos 1976 tarihinde Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı kurulur. 23 Kasım 1976 tarihinde de Güvenlik Kuvvetleri kuruluş, görev ve yetki yasası çıkartılır. Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı; Boğaz bölgesinde Karargah Birlik Komutanlığı, üç tabur komutanlığından oluşan Lefkoşa'da 1. Piyade Alay Komutanlığı, Lefke'den Yeşilirmak bölgesine kadar sorumluluk sahasında görev yapmakta olan 2. Piyade Alay Komutanlığı, Girne Alsancak'ta konuşlandırılan 3. Piyade Alay Komutanlığı, Gazi Mağusa'da bulunan 4. Piyade Alay Komutanlığı, Özel Görev Kuvvet Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Lojistik Destek Komutanlığı ve Polis Genel Müdürlüğünden⁹⁸ teşkil edilmiştir.⁹⁹

Adadaki Türk askeri varlığı, Kıbrıslı Türklerin geleceğe dönük teminatı olmakla birlikte, ayrıca Türkiye'nin stratejik olarak kırılma noktasıdır. Anadolu topraklarının özellikle güneyden gelecek muhtemel tehlikelere karşı güvencesi adadaki askeri varlığıdır. Bunlara ilaveten Ortadoğu bağlamında ortaya çıkabilecek yeni açılımlarda avantaj ve söz sahibi olması da buna bağlıdır.

10- Birleşmiş Milletler Barış Gücü UNFICYP

21 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıslı Rumların EOKA liderliğinde ve Yarbay Grivas idaresinde adayı Yunanistan'a ilhak etmek ve Megali İdea çerçevesinde Enosis'i gerçekleştirmek ve adada yaşayan Kıbrıslı Türkleri tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak başlattıkları saldırılar sonrasında olayların gittikçe şiddetlenmesi üzerine Birleşmiş Milletler tarafından Mart 1964 tarihinden itibaren Barış Gücü (United Nations Forces in Cyprus) oluşturulması ve Kıbrıs'a gönderilmesi kararlaştırılır.¹⁰⁰ Görev yapacak ilk birlik 14 Mart 1964 tarihinde gelen Kanada birliği olur. Bunu 26 Mart tarihinde adaya gelen Finlandiya birliği takip eder. 27 Mart 1964 günü de General Gyani de UNFICYP komutanı olarak adada göreve tamamen hazır olduklarını açıklar. Adada en dar yeri 3 metre, en geniş yeri ise 7 kilometre olan 180 kilometrelik ateş hattının 90 kilometrelik kısmını denetlemekle görevli olan UNFICYP ayrıca halen iskana kapalı olan Maraş bölgesinin de denetimini elinde tutmaktadır. Her altı ayda bir görev süresi Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği tarafından uzatılan bu askeri güç halen BM tarafından yürütülen en uzun süreli operasyon olma niteliğini korumaktadır. UNFICYP kapsamında bu askeri güce askeri destek veren ülkeler arasında başta Kanada, Avusturya, Macaristan, Yeni Zelanda, Avustralya, Finlandiya,

⁹⁸ Kıbrıs'ta Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına bağlı olarak görev yapmakta olan polis teşkilatı da son dönemde Rumlar tarafından istismar edilmektedir. Sivil otoriteye bağlı olmadığı için adanın Türk tarafında meydana gelen asayişsizliğe yeterince müdahale edemediği suçlamasıyla karşı karşıya kalan Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı esasında Türkiye'yi suçlayıcı bir kampanyanın içine çekilir. Kıbrıslı Rumlar tarafından bu günlerde girişilen bir başka kampanya ise bölücü terör örgütü militanlarına yardım ve yataklık etmeleridir. KKTC'nin asayiş ve güvenlik sorunları olduğu iddiasını ortaya atan ve insanların kafasını karıştıran Kıbrıslı Rumlar, terör örgütü sempatanlarına verdikleri destekle bunların Türkiye'den adaya kaçmaları sonrasında rahat eylem yapma imkanına kavuşmalarına da destek olur.

⁹⁹ Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı, KKTC Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 2003, s.41-76.

¹⁰⁰ Jeff, Ertugrul, a. g.e, s. 41.

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

Slovakya, Arjantin, İngiltere, İrlanda, İsveç, Danimarka olmak üzere pek çok ülke bulunmaktadır. Bu askeri güce bağlı olarak ayrıca uluslararası bir polis teşkilatı da Mart 1964 tarihinden bu yana UNFICYP bünyesinde adada görev yapmaktadır. Bu polis gücünde de Avustralya, Avusturya, Danimarka, Yeni Zelanda, İsveç gibi farklı ülkelerden polisler görev alırlar. 1964 Haziran ayında 6.238 kişilik bir kadroya sahip olan güç,¹⁰¹ Aralık 1987 tarihinde 2.122 kişi, 2000'li yıllarda ise 1.197 kişilik bir kadroya sahiptir.¹⁰² Öte yandan, Annan Planı'nın 8. maddesinin (d) fıkrasına göre planın adada uygulanmasına nezaret etmek üzere Kıbrıs'ta bir barış gücü konuşlandırılacaktır. Güvenlik Konseyi'nden de geçirilecek bir kararla Garanti Anlaşması'nın tamamen işleme hale getirildiği adada UNFICYP da barış gücü olmaktan çıkarak neredeyse işgalci bir kuvvet haline gelecektir. Türk askeri ve polisine ilaveten UNFICYP da adada görev yapamayacak ve bütün bu askeri faaliyetler Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesiminin insafına ve olurlarına bırakılmaktadır. Öte yandan yeni oluşturulacak sözde barış gücünün Kıbrıslı Türklere karşı tutum ve davranışlarında düşmanca ve olumsuz bir hava görülmesi halinde bu durum yine Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların onay vermesi halinde düzeltililebilecektir. Öte yandan David Hannay, Thomas Weston, De Soto, Alekos Markidis, Yorgo Vasiliu tarafından hazırlandığı açıklanan bir metin de Annan Planı çerçevesinde Güvenlik Konseyi'ne sunulur ve uluslararası hukuk haline dönüştürülür.¹⁰³ Buna göre Kıbrıs'ta oluşturulacak barış gücü, oluşturucu devletlerin onayı ile federal hükümet tarafından aksine karar verilmedikçe Kıbrıs'ta kalacaktır. Böylece Rum tarafının hiçbir zaman "Hayır" demeyeceği bir askeri güç adada konuşlanacaktır. Hazırlanan plana göre barış gücü adanın tamamında serbestçe hareket ve operasyon yapma, devriye, mevzi kurma, barikat, yol kesme, soruşturma, durum tespiti yapma, girişimlerde bulunma hakkına sahip olacaktır. Bu güç ayrıca Tesis Anlaşması'nın uygulanması, devlet polisine ilişkin kuralların uygulanması, oluşturucu devlet vatandaşlarının diğer taraf tarafından eşit ve makul muamele görmesine nezaret edecektir. Bu anlaşmayla birlikte Kıbrıslı Türklere oluşturulacak sözde barış gücü ile zoraki işbirliği yapmak zorunda bırakılacaktır. Böylece halen Türk askeri yetkililerinin verdiği izinle KKTC topraklarında görev yapmakta olan UNFICYP yerine, adanın her yerinde ve izin almadan görev yapacak, sorgulayacak, ancak sorgulanmayacak, yetki ve onay bağlamında Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlara bağlı tek yetkili yeni bir barış gücü oluşturulmaktadır.

11- Avrupa Birliği ve Kıbrıs

AB'ne göre, Türkiye, Kıbrıs'ı haksız yere işgal etmiştir ve bu işgalden vazgeçmelidir. AB, kendi çıkarları için, Kıbrıs konusuna büyük önem vermektedir. Kıbrıs, Avrasya ve özellikle de Orta Doğu ve Doğu Akdeniz açısından son derece stratejik bir konumdadır. Kıbrıs'ta hakim olan, bu bölgedeki enerji kanalları, ticari yollar ve askeri strateji açısından büyük bir üstünlük sağlamaktadır. Türkiye'nin genellikle ekonomik nedenlerle AB üyeliğini

¹⁰¹ Jeff, Ertughrul, a. g.e, s. 54.

¹⁰² Ahmet An, a. g. e., s. 23.

¹⁰³ Fuat Veziroğlu, Annan Planı ve Yalan Makineleri, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Lefkoşa, Ekim 2003,8.132.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

istememesine karşılık AB'nin bu konudaki yaklaşımı ise tamamen stratejik nedenlerdir.¹⁰⁴ AB, Güney Kıbrıs'ı üyeliğe alarak, bu bölgelerdeki zayıf konumunu güçlendirmeye çalışmaktadır. AB, Doğu Avrupa yanında Kuzey Afrika ve tüm Akdeniz'i de kendi nüfuz sahası içinde görmektedir. Cebelitarık, Malta ve Kıbrıs bu açıdan Akdeniz'de çok önemli 3 noktadır. Bu anlamda Kıbrıs Rum tarafı, AB için güney sınırları içerisinde vazgeçilmez bir kale görevi yapacaktır. Böylece AB, Kıbrıs'a hakim olmakla kendisi için son derece hayati önemde olan Orta Doğu, Orta Asya ve Kafkasya petrolerini, bölge pazarlarını ve deniz ticaret yollarıyla bölgedeki önemli limanları kontrolü altına alabilecektir.¹⁰⁵ Burada Türkiye'yi ilgilendiren bir başka husus ise AB Anayasası çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Öte yandan AB Anayasasının üye ülkelerin kendi anayasalarından önce geldiği göz önüne alınacak olursa "Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası" bağlamında kararların I-40-6. maddeye göre oybirliği ile alınması gerekmektedir. Özellikle dış politika ve güvenlik konusunda veto hakkına sahip olacak Türkiye'nin yanında, Türkiye'nin lehine olabilecek herhangi bir karar için başta Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin de aynı yola başvurabileceği unutulmamalıdır.

Avrupa enerji hattının can damarı durumunda olan bu hassas nokta bu bağlamda da son derece önemlidir. Bu amaçla da Kıbrıs'ta Enosis'i ve adanın Elenleştirilmesini kendi menfaatleri açısından kabullenmektedir. Bir yanda adanın jeopolitik ve jeostratejik önemi, bir yanda bölgede söz -sahibi olmak isteyen AB, adada stratejik üsleri bulunan İngiltere ve adada tarihi ve etnik sebeplerle hak iddia eden Yunanistan bir araya gelince Güney Kıbrıs'ın üyelik başvurusu öne alınır, üyelik görüşmeleri başlatılır.¹⁰⁶ Oysa AB ile müzakereleri yürüten Kıbrıs Rum Kesimi hükümetidir. Ayrıca yetkisi ve egemenliği KKTC sınırlarında bitmekte ve KKTC halkını temsil etmemektedir.¹⁰⁷ AB tarihinde bölünmüş bir devletin tam üyelik müracaatı daha önce hiç

---

¹⁰⁴ Türkiye'nin tam üyeliği durumunda AB, Strateji belgesinde belirtilen küresel oyuncu olma hedefine yaklaşacaktır. Bu belgedeki tehditlere daha etkili karşı koyabilecektir. Ortadoğu, Güney Kafkasya ve Orta Asya ile ilişkileri daha da artacaktır. ABD, Rusya ve Çin'e karşı önemli bir avantaj yakalayacaktır. Bu bölgeye yapılabilecek bir müdahalede Türkiye'yi üs olarak kullanabilecektir. Enerji kaynaklarının güvenliğini sağlayabilecektir. Su kaynaklarının kullanımında söz sahibi olacaktır. Belki de en önemlisi askeri gücü Türkiye'nin de katılımıyla artacaktır. Cihangir Dumanlı, "AB Üyelik Sürecinin Güvenlik Boyutu", Cumhuriyet Strateji, Sayı 72, 14 Kasım 2005, İstanbul, s. 18.

¹⁰⁵ Hakkı Atun, Dış Ve İç Politikada Son Durum; Değişim Ve Demokrasi, Nisan 1996, Lefkoşa, s. 105.

¹⁰⁶ Bütün bu art niyetli çalışmalara karşılık KKTC ve TC arasında en üst düzeyde imzalanan 20 Ocak 1997 tarihli deklarasyonla Türkiye'nin garantörlük haklarının kaldırılamayacağı ve sulandırılmayacağı, Kıbrıs Türk halkının uluslararası anlaşmalardan doğan egemenlik haklarından ve siyasi, hukuki eşitliğinden vazgeçilemeyeceği, Rumların sahte Kıbrıs Cumhuriyeti unvanıyla adanın tümüne sahip çıkmalarına müsaade edilmeyeceği, Türkiye ile Yunanistan arasında uluslar arası anlaşmalarla Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'de tesis edilmiş hassas denge bozulamayacağı, KKTC ekonomisinin sorunlarının aşılması ve güçlü bir yapıya kavuşturulması için gerekli desteğin sağlanacağı ve belki de en önemlisi KKTC'ne yapılacak bir saldırının Türkiye'ye yapılmış sayılacağı vurgulanır. Dönemin KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanı Taner Etkin'in 11 Mart 1997 tarihinde Lefkoşa'da düzenlenen "Yurtdışında Yaşayan Kıbrıslı Türkler IV. Kongresi'nde yaptığı konuşma.. Bu deklarasyonun tam metni için Ahmet C. Gazioğlu, Two Equal And Sovereign Countries, Nicosia, 1997, s.133.

¹⁰⁷ KKTC Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı'nın Avrupa Parlamentosu'nun 9 Ekim 2002 tarihli aday ülkelerle ilgili açıklamasına karşılık aynı gün yayımladığı bildiri.

KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ

görülmemiş bir durumdur ve bundan sonra da böyle bir şeyin gerçekleşme ihtimali neredeyse hiç yoktur. Bütün bunlara rağmen AB müracaatları kabul edilir ve Rumlar kısa bir süre içerisinde AB üyesi olurlar. Sonuçta Kıbrıslı Türkler de "hukuka göre haklı oldukları halde, adaletin yerine getirilmemesi tecrübesini yaşamışlardır."¹⁰⁸ Böylece Türkiye, garantör devlet olarak ve haklı nedenlerle 1974 yılında adaya yaptığı müdahalede bugün itibarıyla "haksız ve işgalci" durumuna düşer.

12-Sonuç

Bölgesel stratejik güç dengeleri bağlamında doğrudan, küresel stratejik güç dengeleri bağlamında da dolaylı etkileri bulunan Kıbrıs adasında Türk askeri varlığının ortadan kalkması, önce Kıbrıslı Türkler, daha sonra da Türkiye açısından yumuşak karnının her zaman darbeler açık ve tehdit altında kalacağı bir ortam yaratacaktır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kıbrıs Rum Kesimi ve özerkliğini koruyan iki İngiliz üssü arasında üç parçaya bölünmüş Kıbrıs adasında "silahların tehdit edici gücünü ve öfkelerini azaltmak maksadıyla" denilerek bazı çevreler tarafından askeri güç istenmemektedir. Özellikle Annan Planı çerçevesinde başlatılan müzakere sürecinde gündeme gelen bu tartışmaya göre adadaki Türk askeri varlığı derhal ve şartsız olarak çekilmeye başlayacak ve zaman içinde adada sadece sembolik bir merasim birliği kalacaktır. Buna göre adada İngiltere'nin yaklaşık 10.000 askeri mevcudiyetini koruyacaktır, İngiliz üslerinde 'konuşlanmış durumda olan Amerikan istihbarat birimleri ve özel deniz piyadeleri de yerlerinden ayrılmayacaklardır. Birleşmiş Milletler Kıbrıs Barış Gücü (United Nations Forces in Cyprus)'nde görev yapmakta olan pek çok ülkenin askerleri de barışı koruma (peace keeping) görevlerine devam edeceklerdir. AB üyesi konumundaki Yunanistan ile Kıbrıs Rum Kesimi'nin Rum Milli Muhafız Ordusu da adada kalacak olan askeri güçler arasındadır. Bu arada KKTC'nin resmi ve meşru askeri gücü konumundaki Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı lağvedilecek, Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı da kapatılarak ada dışına çıkartılacaktır. Bütün bunlara ilaveten müzakereler çerçevesinde yapılan görüşmelerde Kıbrıslı Rumların ve Annan Planı'nı hazırlayan İngilizlerin askeri strateji açısından son derece önemli Değirmenlik, Çamlıbel, Paşaköy gibi hassas noktaları Rumlar lehine istemeleri de ilginç ve dikkat çekici bir noktadır. Türkiye'nin askeri gücünü Avrupa Birliği'ni kullanarak dengelemek düşüncesindeki Yunanistan ise silahlanma konusunda ısrar ve inatla büyük bir bütçe ayırmaktadır. Yunanistan'da Türkiye karşıtı politikayı ulusal dış politika haline getiren Yunanlılarla, Enosis için çalıştıklarını her fırsatta dile getiren Kıbrıslı Rumların gerek Türkiye'nin AB başvurusu, gerekse Kıbrıs adasının AB üyeliği sürecinde adada iki toplumun bir arada ve eşit haklara sahip olarak yaşayabileceklerini ileri sürmek mümkün değildir. Ayrıca dört bir tarafı çevrilmiş ve Kıbrıs'ta eli ayağı bağlanmış bir Türkiye'nin müzakere gücünün neredeyse sıfırlanacağı da unutulmamalıdır. Adayı Elenleştirmeye yönelik faaliyetlerin bir parçası olan bu görüntüye müsaade

¹⁰⁸ Adel Safty, "Filistin ve Kıbrıs Sorunu: Adalet, Hukuk ve Politika", Kıbrıs'ın Dünü Bugünü ve Geleceğe ilişkin Vizyonu Sempozyumu, 12-14 Haziran 2001, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, s.203.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

edilmeyeceği açıktır. Adanın Türk askerinden arındırılması bir yana, özellikle dünyada silahlanma yarışında üçüncü sırayı alan Yunanistan'ın neredeyse bütün Ege adalarına konuşlandırdığı Patriot, Skyguard, Sparrow, Crotale, TOR-MI gibi balistik füze ve roketleriyle entegre savunma sistemlerine karşı caydırıcı unsur olarak temin edilecek hava savunma ve caydırıcı silah sistemlerinin özellikle Ege kıyılarından başlanarak Kıbrıs adası yakınlarına kadar konuşlandırılmasında büyük bir fayda söz konusu olacaktır. Öte yandan, Annan Planı çerçevesinde garantörlük sıfatından arındırılmış Türkiye'nin bölgesel ve küresel güvenlik bağlamında bölgenin stratejik hassas noktası durumundaki Kıbrıs üzerinde herhangi bir söz hakkının olmaması ve bunun ancak adada yeniden oluşturulacak barış gücünün onayıyla gerçekleştirilmesi Türkiye'nin müdahale ve söz hakkını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Kıbrıs adasında Türk askeri mevcudiyetinin devam etmesi özellikle Anadolu topraklarına güneyden gelebilecek olası tehlikelere daha başından karşı koyacak caydırıcı bir güç konumundadır. Adadaki Türk askeri varlığı ayrıca Ortadoğu ve özellikle Doğu Akdeniz'in güvenliği konusunda Türkiye'nin elinin güçlenmesine ve söz sahibi olmasına büyük bir katkı sağlar. Bu durumun tersi bir pozisyonun söz konusu olması ve adadan Türk askeri varlığının ortadan kaldırılması halinde ise Türkiye'nin yukarıda belirtilen avantajlardan yoksun kalmasının yanında ayrıca çok büyük tehlikelere maruz kalacağı da açıktır. Özellikle Ege adalarının anlaşmalara aykırı olarak Yunanistan tarafından devamlı silahlandırıldığı ve askeri yığınak yapıldığı göz önüne alınacak olursa Türkiye'nin Akdeniz'e çıkış yollarının kapanacağı ve ülkenin Ege ve Akdeniz'den kuşatılacağı açıktır. Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi ile yaşanan S-300 füzesi krizi de göz önüne alınacak olursa, Kıbrıs adasına konuşlanacak bir hasım hava gücünün sadece güney hattını değil, stratejik öneme haiz farklı noktaları ve Anadolu topraklarının her tarafını etkileyeceği ve muhtemel bir risk oluşturacağı kesindir. En yetkili askeri makamdan yapılan açıklamada da belirtildiği üzere "Kıbrıs, Türkiye'nin güvenliğinin stratejik kırılma noktasıdır." Bunun da ötesinde soydaşlarının yaşadığı ve yönlerini her zaman "Anavatan" diyerek Türkiye'ye dönen Kıbrıslı Türklerin vatanıdır. Bu bağlamda Yunanistan'ın ütopyik Megali Idea düşüncesinden vazgeçmesi, hak etmediği toprak taleplerinden geri adım atması, sadece bölgesel değil, dünya barışı bağlamında da bölgede istikrar ve huzurun sağlanması için Yunanistan'ın özellikle Ege Denizi'ni kendisine ait bir iç deniz haline getirme çabalarından vazgeçmesi, sorunların karşılıklı çözümlerine yönelik adımlar atılması ve Türkiye'nin hasım olarak değil yardımlaşma ve işbirliğine girişilebilecek dost bir ülke olarak görülmesi, Yunanistan'da Türkiye'nin bir seçim malzemesi yapılmasından ve Türkiye'nin siyasi, ekonomik, sosyal ve askeri manevra alanlarını kısıtlayan kontrollü gerilim politikasından vazgeçilmesi sorunların çözümünü kolaylaştıracaktır. Ancak Türkiye'nin de özellikle uluslararası platformlarda kamuoyuyla sıkı işbirliği ve lobi faaliyetleriyle inisiyatifi elinde tutan ülke konumunda olması gerekmektedir. Bölgedeki askeri gücü, ekonomik değerleri, siyasi ve sosyal yapısı, kültür ve tarihi geçmişi, genç nüfusu ile değerlendirildiğinde Türkiye, güçlü bir devlet olduğunu her zaman gösterecek imkan ve kabiliyete sahiptir. Bunu denemek ve şartları zorlamak hiç kimseye fayda getirmez.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

a) Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA.030.01.38.227.17.

BCA.030.01.38.208.9.

b) ATAŞE Arşivi

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-24.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-26.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-27.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-37.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-63.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-64.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-65.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-59.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-60.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-61.

ATAŞE Arşivi K.2680.D.210, F.1-62.

Basılı Eserler

AKKURT, Aydın, **Bir İhanetin Belgeseli Dr. İhsan Ali**, Lefkoşa, 1996.

ALASYA, Halil Fikret, **Kıbrıs Tarihi Ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri**, Ankara, 1964.

ALTAN, Mustafa Haşim, **Atatürk Devrimlerinin Kıbrıs Türk Toplumuna Yansımaları**, Ankara, 1997.

AN, Ahmet, **Kıbrıs Sorununun Perde Arkası**, İstanbul, Temmuz 2000.

ARMAOĞLU, Fahir, **Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri**, Ankara, 1991.

ARTUÇ, İbrahim, **Kıbrıs'ta Savaş Ve Barış**, İstanbul, 1989.

ATUN, Ali Fikret, **Yunan Karakterinin Anatomisi**, Lefkoşa, 1996.

ATUN, Hakkı, **Dış Ve İç Politikada Son Durum; Değişim Ve Demokrasi**, Nisan 1996, Lefkoşa.

ÇAY, Abdülhaluk, **Kıbrıs'ta Kanlı Noel-63**, Ankara, 1989.

DENKTAŞ, Rauf R., **Rauf Denktaş'ın Hatıraları**, Cilt III, İstanbul, Mart 1997.

DODD, Clement, **Storm Clouds Over Cyprus**, The Eothen Press, 2001, Cambridgeshire.

ERİM, Nihat, **Devletlerarası Hukuku Ve Siyasi Tarih Metinleri**, Cilt 1, Ankara, 1953.

ERTUGHRUL, Jeff, **The Postal Services of Military Forces in Cyprus**, Londra, Mart 1996.

FEDAÎ, Harid, **Müsevvid-zade Avukat Osman Cemal, Adsız Kitap**, Lefkoşa, 1997.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

- FEHMi, Hasan, **A'dan Z'ye Kıbrıs**, istanbul, 1992.
- FREY, V., **Turkei Und Zygern**, handbuch der Geogr. Wiss. Baud Vorder-und Süd-Asien, Postdam, 1937.
- GAZİOĞLU, Ahmet C., **İngiliz İdaresi'nde Kıbrıs**, Lefkoşa, 1994.
- GAZİOĞLU, Ahmet C., **Two Equal And Sovereign Countries**, Nicosia, 1997.
- GİBBONS, H. Scott, **The Genocide Files**, Londra, 1997.
- GÜRKAN, Haşmet Muzaffer, **Bir Zamanlar Kıbrıs'ta**, Lefkoşa, 1996.
- GÜVENLİK KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI, **KKTC Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı**, Ankara, 2003.
- HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI, **Bugünün ve Geleceğin Dünya Güç Merkezleri ve Dengeleri İle Türkiye'ye Etkileri**, istanbul, Mayıs 1994.
- HILL, Sir George, **A History Of Cyprus**, Londra, 1952.
- FOLEY, Charles, **The Memoirs of General Grivas**, Londra, 1964
- İLHAN, Suat, **Jeopolitik Duyarlılık**, Ankara, 1989.
- İSMAIL, Sabahattin, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü Ve Unutulan Yıllar**, Lefkoşa, 1992.
- KESER, Ulvi, **Kıbrıs 1914-1923 Kıbrıs'ta İngiliz Esir Kampları Fransız Ermeni Kampları ve Atatürkçü Kıbrıs Türkleri**, Lefkoşa, 2000.
- KESER, Ulvi, **Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)**, istanbul, 2006.
- KESER, Ulvi, **Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk ilkeleri ve inkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2005.
- MAHAN, Alfred Thayer, **Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi**, İstanbul, Eylül 2003.
- MANİZADE, Derviş, **Kıbrıs Dün Bugün Yarın**, İstanbul, 1975.
- MÜTERCİMLER, Erol, **Kıbrıs Barış Harekatının Bilinmeyen Yönleri**, İstanbul, 1990.
- Pierre Oberling, **Kıbrıs Faciası**, Ankara, 1990.
- ÖYMEN, Onur, **Silahsız Savaş**, Remzi Kitabevi Yay., İstanbul, Eylül 2002.
- RÜSTEM, K.and Brother, **North Cyprus Almanack**, Londra, 1987.
- SAMTAY VAKFI, **Özgürlük ve Barış 27 Yaşında**, Gazi Mağusa, Temmuz 2001.
- SARICA, Murat, Erdoğan Teziç, Özer Eskiuyurt, **Kıbrıs Sorunu**, istanbul, 1975.
- SAYIL, Altay, **Kıbrıs Polis Tarihi**, Lefkoşa, 1985.
- STEPHENS, Robert, **Cyprus-A Place Of Arms**, Londra, 1966
- THUBRON, Colin, **Journey Into Cyprus**, Middlesex, 1986.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

TOLUNER, Sevinç, **Kıbrıs Uyuşmazlığı Ve Milletlerarası Hukuk**, İstanbul, 1977.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER AJANSI, **Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri**, İstanbul, 1992.

VEZİROĞLU, Fuat, **Annan Planı ve Yalan Makineleri**, Lefkoşa, Ekim 2003.

YÜCEL, Hasan Ali, **Kıbrıs Mektupları**, Ankara, 1957.

ZIA, Nasim, **Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçışı Ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi**, Ankara, 1975.

Gazeteler, Süreli Yayınlar ve Ansiklopediler

The Newyork Times
Halkın Sesi
Cumhuriyet (Kıbrıs)
Bozkurt (Kıbrıs)
Milliyet
Mufassal Osmanlı Tarihi
Akşam Sabah
Volkan (Kıbrıs) Kıbrıs
Mektubu Benim Kıbrısım
Güvenlik Kuvvetleri
Dergisi

Makaleler, Tebliğler

ATAN, Atilla, **"Yeni Bir Türk Devletinin Doğuşu-Kıbrıs"**, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı 14, Ankara, Nisan 1986, s.57.

ATUN, Ali Fikret, **"Rum-Yunan Birliklerinin Boğaziçi ve Geçitkale Köylerine Taarruzu"**, Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Sayı 30, Kasım 1996, s. 7-10.

DUMANLI, Cihangir, **"Anadolu'nun Batı'dan Kuşatılması"**, Cumhuriyet Strateji, Sayı 42, İstanbul, 18 Nisan 2005, s. 6-7.

DUMANLI, Cihangir, **"AB Üyelik Sürecinin Güvenlik Boyutu"**, Cumhuriyet Strateji, Sayı 72, 14 Kasım 2005, İstanbul, s. 18.

ERZEN, Afif, **"Kıbrıs Tarihine Bir Bakış"**, Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi Türk Heyeti Tebliğleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1971, s. 82.

ESLEN, Nejat, **"Kıbrıs'ın Stratejik Önemi"**, Cumhuriyet Strateji, 18 Nisan 2005, Sayı 42, İstanbul, s. 8.

KIBRIS MEKTUBU DERGİSİ, **"Köfünye Katliamına Katılan Bir Rum Askerinin Olay İle İlgili Anlattıkları"**, Ocak 1992, Cilt 5, No.1, s. 29.

KÜLEBİ, Ali, **"Elenizme AB Desteği"**, Cumhuriyet Strateji, Sayı 27, İstanbul, 3 Ocak 2005, s. 8.

KONCA, Özkan, **"Dünden Bugüne Kıbrıs"**, Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Nisan 1995, Sayı 25, s. 7.

**KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ BAĞLAMINDA ADADA ASKERİ FAALİYETLER VE İLGİLİ
TARAFLARIN ASKERİ GÜCÜ**

ÖZNACAR, Huriye Sevay, "**Batırılmayan Ada Kıbrıs**", Kıbrıs Mektubu Dergisi, Ankara, Kasım 1996, Cilt 9, No.7, s. 23.

ÖZTÜRK, Osman Metin, "**Doğu Akdeniz'in Güvenliği ve Kıbrıs**", Kıbrıs'ın Dünü Bugünü ve Geleceğe İlişkin Vizyonu Sempozyumu, 12-14 Haziran 2001, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, s.169-170.

SABİT, Hünelp Ali, "**Kıbrıs'ta Nasıl Bir Çözüm?**", Benim Kıbrısım, Lefkoşa, Mayıs 2000, Sayı 9, s. 2.

SAFTY, Adel, "**Filistin ve Kıbrıs Sorunu: Adalet, Hukuk ve Politika**", Kıbrıs'ın Dünü Bugünü ve Geleceğe İlişkin Vizyonu Sempozyumu, 12-14 Haziran 2001, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, s.203.

SONYEL, Salahi R., "**İngiltere Dışişleri Bakanlığı Belgelerine Göre: Osmanlı Padişahı Abdülhamit 48 Saat İçinde Kıbrıs'ı İngilizlere Nasıl Kiraladı?**", Belleten, Cilt XLII, Sayı 165-168, Ankara, 1978, s.741.

YAVUZ, Kemal, "**Yunan-Rum Ortak Savunma Doktrininin Uygulanabilirliği, GKRY'nin Yunanistan Savunma Sistemi İçinde Yer Almasının Yarattığı Tehlikeler, S-300'ler ve TOR-MI'ler**" Kıbrıs'ın Dünü Bugünü ve Geleceğe İlişkin Vizyonu Sempozyumu, 12-14 Haziran 2001, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, s.153.

Basın Açıklaması, Konuşma ve Bildiri

Dönemin KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanı Taner Etkin'in 11 Mart 1997 tarihinde Lefkoşa'da düzenlenen "Yurtdışında Yaşayan Kıbrıslı Türkler IV. Kongresi'nde yaptığı konuşma.

KKTC Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı'nın Avrupa Parlamentosunun 9 Ekim 2002 tarihli aday ülkelerle ilgili açıklamasına karşılık aynı gün yayımladığı bildiri.

